

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Економічний факультет

Кафедра економіки підприємства

ДИПЛОМНА РОБОТА **магістра**

на тему: **«ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ПРОЦЕСІВ ЛІКВІДАЦІЇ ТА
БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ»**

Виконав: студент 2 курсу денної форми навчання
спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітня програма Облік і оподаткування
Качковський Олексій Андрійович

Науковий керівник:
к.е.н., старший викладач
Олійник О.С.
Рецензент:
д.е.н., професор
Мазур Н.А.

м. Кам'янець-Подільський
2018 р

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ПРОЦЕСІВ ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА.....	7
1.1 Економічна сутність поняття «банкрутство» та суміжних понять	7
1.2 Сучасні підходи обліку і аналізу ліквідації та банкрутства підприємств	13
1.3 Нормативно-правова база обліку і аналізу банкрутства підприємств.....	19
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ПТАХОКОМБІНАТ»	26
2.1 Загальна характеристика діяльності ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат».....	26
2.2 Аналіз фінансового стану ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»	34
2.3 Оцінка активів та зобов'язань в умовах банкрутства.....	44
2.4 Особливості обліку в процесі ліквідації підприємства	51
РОЗДІЛ 3 АУДИТ ПРОЦЕСІВ ЛІКВІДАЦІЇ ТА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА	59
3.1 Методика аудиту процесів ліквідації та банкрутства підприємства	59
3.2. Досвід вітчизняних підприємств аудиту процесу ліквідації	64
3.3.Вдосконалення методики проведення аудиту ліквідаційного процесу.....	72
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	88
<i>Додаток А.</i> Програма аудиту ліквідаційного процесу ТОВ «Кам'янець- Подільський птахокомбінат»	88
<i>Додаток Б.</i> Фінансова звітність ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» за 2015-1 півріччя 2018 рр.	90

ВСТУП

Актуальність теми. Світова економічна криза, нестабільність економічного і політичного середовища в країні, недосконалість правового та податкового законодавства призвели до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, які прямують до банкрутства, що призводить у більшості випадків до ліквідації таких підприємств.

Сучасні динамічні умови розвитку економіки диктують підприємствам досить жорсткі умови господарювання, у зв'язку з чим підприємства та організації вимушені швидко реагувати та пристосовуватись до кардинальних змін зовнішнього середовища з метою збереження своїх конкурентних позицій, проведення подальшої успішної діяльності та одержання прибутку. В протилежному випадку – зростання заборгованості, неплатоспроможність, збитковість результатів діяльності підприємства призводять в кінцевому підсумку до його банкрутства.

Зростаючий на сьогодні рівень банкрутства підприємств закликає науковців до пошуку шляхів вирішення цієї проблеми, як на рівні держави, так і конкретного підприємства, адже прогнозування та визначення ймовірності банкрутства стає вкрай необхідним для завчасного попередження та подолання кризових явищ на підприємстві. Тому дана проблема є вкрай важливою і залишається на сьогодні досить актуальною.

Навколо проблеми банкрутства зосереджена значна увага, як з боку вітчизняних так і зарубіжних науковців. Серед вітчизняних науковців, що висвітлювали в останні роки дану проблематику, можна виділити таких, як: Барановський О. І., Воронкова В. Г., Глушук О.М., Грищенко В. О., Кизим М. О., Іванов Ю. Б. Дерій. В. А., Зелізко І.М., Золотухін О. В., Тимошук С. В., Кірейцев Г.Г., Кравцова О. М., Матвійчук А.В., Ольховікова О.Л., Шульман М.К., Мочерний С. В., Мошенський С.З., Олійник О.В., Опришко О.Є., Петренко С. М., Пилипів Н.І., Проноза П.В, Пшенична А. Ж., Артюх О.В., Сандакова В.С., Сук Л.К., Сук П.П., Терещенко О.О., Тимошук О.Л., Дорундяк К.М. та багато інших.

Відомі зарубіжні науковці такі, як Д. ван Влутен, Г. Карен, Ч.Кіндлебергер., Мінські Х, Мішкін Ф.та інші досліджували питання обліку, аналізу та аудиту в процесі банкрутства підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні засади і практичні методи припинення діяльності підприємства та обліку, аналізу та аудиту таких процесів

Об'єктом дослідження є процес банкрутства підприємства на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та розробка науково-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування та запровадження на підприємствах системи банкрутства підприємства, яка найбільш точно відповідає чинному законодавству з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Для досягнення зазначеної мети у роботі поставлено наступні завдання:

- визначення економічної сутності поняття «банкрутство» та суміжних понять
- з'ясування сучасних підходів обліку і аналізу банкрутства підприємств
- аналіз нормативно-правової бази обліку і аналізу банкрутства підприємств
- проведення загальної характеристики діяльності ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»
- аналіз фінансового стану ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»
- оцінка активів та зобов'язань в умовах банкрутства
- виявлення особливостей обліку в процесі ліквідації підприємства
- розробка методики аудиту процесів ліквідації та банкрутства підприємства
- проведення аудиту процесу ліквідації, використовуючи вітчизняний досвід
- вдосконалення методики проведення аудиту ліквідаційного процесу

Методи дослідження. Теоретико-методологічною і методичною основою даної магістерської роботи стали сучасні теорії антикризового менеджменту, монографії, публікації та науково-аналітичні розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем банкрутства та припинення діяльності підприємств.

Для вирішення поставлених у роботі завдань використано наступні методи дослідження: історичного узагальнення – для аналізу і еволюції теоретико-методологічних основ визначення поняття «банкрутство», «ліквідація» та суміжних їм понять; порівняльний і статистичний аналіз – при дослідженні рівня банкрутства українських підприємств на міжнародному, національному та регіональному рівнях; системно-структурний та логічний аналіз – під час розробки організаційно-економічної моделі діагностики кризового стану та загрози банкрутства на об'єкті дослідження; ранжування, рейтингування та графоаналітичні методи для визначення платоспроможності та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства за різними методиками; діалектичного пізнання та порівняльного аналізу – для визначення та удосконалення системи мінімізації ризиків банкрутства підприємства та розробки шляхів їх нейтралізації, а також визначення їх переваг та недоліків в залежності від ситуативного вибору.

Інформаційною базою дослідження стали: матеріали періодичних видань; офіційні матеріали Державного комітету статистики України; законодавчі та нормативно-правові акти законодавчих органів України; результати досліджень міжнародних організацій; дані фінансової та статистичної звітності ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокOMBінат», а також власні дослідження автора і результати їх обробки. Опрацювання статистичних даних здійснювалося за допомогою математичного апарату, реалізованого в табличному редакторі Microsoft Excel.

Практичне значення одержаних результатів. Застосування на практиці рекомендацій автора дозволить забезпечити найбільш оптимальне відображення в обліку операцій з припинення та відновлення діяльності підприємств промисловості та здійснювати аналіз за методикою, що запропонована автором ймовірності припинення діяльності підприємства та можливостей відновлення його платоспроможності. Рекомендації автора дають можливість підвищити достовірність відображення в обліку операцій з припинення та відновлення діяльності підприємства, а також здійснювати контроль за збереженням майна господарюючого суб'єкта та ступенем задоволення вимог кредиторів.

Публікації. За результатами дослідження, проведеного в даній магістерській роботі, у 13 Випуску Збірника наукових праць студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка була опублікована стаття автора «Поняття і особливості ліквідації підприємств».

Структура та обсяг роботи. Дана магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 92 сторінках друкованого тексту. Робота містить 2 додатки – на 5 сторінках, список використаних джерел, що включає 70 найменувань – на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ПРОЦЕСІВ ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА

1.1 Економічна сутність поняття «банкрутство» та суміжних понять

На даний час, поняття «банкрутство» охоплює декілька аспектів господарської діяльності підприємства, тому в науковців немає сталого визначення.

За Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [46].

Деякі українські науковці подають своє тлумачення цього поняття. За визначенням С. М. Морозова та Л. М. Шкарапути, банкрутство – це фінансова неспроможність, наслідком якої є припинення платежів за борговими зобов'язаннями. [59]

Так, в Тлумачному словнику С.І. Ожегова і Н.Ю. Шведової банкрутство - "це неспроможність, що супроводжується припиненням платежів за борговими зобов'язаннями" [34], згідно зі словником В.І. Даля, неспроможність – це «неустойка», «банкрутство» [10]. Словник сучасної російської літературної мови дає наступне визначення банкрутству: «стан банкрута, неплатоспроможність приватної особи або підприємства» [58]. Таким чином, наведені визначення виражають особливість лінгвістичного підходу до питання співвідношення понять «банкрутство» і «неспроможність»: традиційно прийнято ототожнювати ці поняття. Крім того, в літературі наголошується не тільки факт ототожнення цих понять, але й той факт, що і поняття «неспроможність», і поняття «банкрутство» характеризуються через поняття «неплатоспроможність» [32]. Так, згідно із

словником С.І. Ожегова, категорія «неспроможний» трактується як той, що «не має грошей для оплати своїх зобов'язань, матеріально не забезпечений» [34].

Згідно з Новим тлумачним словником української мови неспроможний – це який не може зробити що-небудь, безсильний у чомусь; позбавлений доказовості, обґрунтованості, не зовсім переконливий; який не має потрібних властивостей, якостей і т. ін. [33]. Банкрутство – фінансова неспроможність, розорення, що призводить до припинення виплат по боргових зобов'язаннях; неспроможність, провал у чому-небудь [33]. Законодавство про неплатоспроможність Російської Федерації не розділяє поняття «неспроможність» та «банкрутство» і використовує ці терміни як синоніми. Тоді як в багатьох країнах акцентується увага на відмінності між ними. У деяких країнах вживається лише термін «неспроможність», а термін «банкрутство» взагалі не використовується. У США використовується тільки термін «банкрутство» (bankruptcy) [70]. У Республіці Білорусь між поняттями «банкрутство» і «неспроможність» є чітка відмінність.

Аналіз співвідношення цих понять з правової точки зору здійснений в роботах М. Телюкіної [62] і В. Зайцевої [13]. Так, М. Телюкіна пропонує законодавчо розмежувати поняття «неспроможність» і «банкрутство» і застосувати поняття «банкрутство» тільки у випадках неправомірної поведінки боржника, що завдав збитку кредиторам. Такої ж думки дотримуються більшість юристів. Існує навіть така точка зору, що неспроможність – це неплатоспроможний стан боржника, а банкрутство – це дії боржника (в основному неправомірні), які призвели його до такого стану.

С.О. Кареліна пропонує зупинитися на загальному трактуванні соціально-економічної сутності неспроможності, що підіймається О.А. Пахаруковим, О.О. Дубінічіним, а саме: факт наявності невиконаних зобов'язань і нездатність подальшого відновлення платоспроможності складають соціально-економічний зміст неспроможності [18].

Розглядаючи сутність банкрутства, як економічного явища можна застосувати наступне визначення: банкрутство – це наслідок глибокої кризи, система заходів щодо управління якою не дала позитивних результатів[6].

Під кризою в даному випадку слід розуміти розбалансування діяльності підприємства та обмежені можливості його впливу на фінансові відносини. Кризова ситуація, для подолання якої не було вжито відповідних заходів, може призвести до значного розбалансування економічного організму підприємства, неможливості фінансового забезпечення своєї діяльності, що розглядається як банкрутство підприємства.

Загалом найбільш поширені сьогодні підходи до визначення сутності кризи можна об'єднати в два основні напрями. Прихильники першого з них описують поняття «криза» з позиції ситуаційного підходу. Так, на думку Л. Грініна, криза – це «ситуація, яка досягла незвично важкого і небезпечного стану» [8]. Д. Ван Флутен характеризує кризу як «нестабільний і критичний стан справ, який загрожує радикальними негативними змінами» [69], а А. Азріліян як «небезпечний стан, перелом» [2].

Прихильники другого напрямку визначають поняття «криза» з позиції процесного підходу. Наприклад, В. Котляров трактує кризу як «переломний момент, визначений переворот, найрішучіша пора перехідного стану» [21]. На думку В. Воронкової, криза – це «специфічна фаза розвитку, яка характеризується різкою зміною звичайного устрою життя системи, порушенням її рівноваги» [5]. Л. Мізес вважає, що криза – це «обмежений у часі нестабільний динамічний процес з постійною зміною значень його основних параметрів» [25].

В подальшому для узагальнення досліджуваних понять вважаємо доцільним використання методу контент-аналізу [53,57] Його застосування дало можливість сформулювати зміст поняття «криза» як таку фазу розвитку системи, яка характеризує різкий перелом, що призводить до небезпечного і нестабільного її функціонування.

В залежності від причин утворення кризи, вчені поділяють їх на такі, як фінансова криза, «грошово-кредитна криза», «банківська криза», «боргова криза», «валютна криза» та ін. Ці поняття також вимагають уточнення в зв'язку зі сформульованим нами вище узагальненням поняття «криза».

Зважаючи на різні форми прояву, сутність поняття «фінансова криза» по-

різному трактують у науковій літературі. Деякі вчені під «фінансовою кризою» розуміють розлад фінансової системи країни. Наприклад, А. Грязнова вважає, що фінансова криза – це «глибокий розлад функціонування основних складових фінансової системи країни» [66]. На думку С. Мочерного, фінансова криза – це «значний розлад фінансової системи країни, тобто фінансів держави, підприємств і домашніх господарств» [30]. Інші вчені дають детальну характеристику різних проявів «фінансової кризи». Так, К. Рудий під фінансовою кризою розуміє «порушення рівноваги у функціонуванні системи фінансових відносин, що виявляється в нестабільності фінансів підприємств і кредитно-фінансових установ і виражене у різкому падінні ВВП, яке призводить до порушення процесу формування та розподілу централізованих фондів держави» [56]. Ч. Кіндлеберг вважає, що фінансова криза «містить такі елементи, як різке падіння цін на активи, масові банкрутства у фінансовому та нефінансовому секторі, а також порушення діяльності валютного ринку» [71]. Різні підходи до цього поняття подані у таблиці. 1.1

Відтак, узагальнююче поняття «фінансова криза» формулюється як значний розлад фінансової системи країни, який виявляється у вигляді боргової, грошово-кредитної, банківської, валютної, фондової та іпотечної криз тощо. Слід зазначити, що поряд з різноманітним визначенням поняття «криза» в науковій літературі існують і різні підходи до класифікації їх видів. Так, М. Бунятян класифікує різновиди криз залежно від причинних зв'язків з організацією народного господарства і зовнішніми зв'язками з різними напрямками виробничого процесу [3], а Ф. Левкоєв ділить всі кризові явища на регулярні та нерегулярні, тобто він розрізняє їх за певними рівнями системності та закономірності виникнення [23] класифікація В.Аксьонова [26] створює можливість виявлення не тільки причинно-наслідкових зв'язків криз по галузях ринку, а й за його інфраструктурним напрямками.

Таблиця 1.1

Основні визначення сутності поняття «фінансова криза» у вітчизняній та зарубіжній науковій і енциклопедичній літературі

Автор / джерело	Сутність поняття
Г. Мінські [72], Ч. Кіндлеберг [71]	Містить такі елементи, як різке падіння цін на активи, масові банкрутства у фінансовому та нефінансовому секторі, а також порушення діяльності валютного ринку
Ф. Мішкін [72]	Процес дезорганізації фінансового ринку, при якому проблеми несприятливого відбору та психологічного ризику призводять до того, що фінансові ринки перестають грати роль каналу з передачі фінансових ресурсів суб'єктам з найкращими інвестиційними можливостями
С. П'ятенко, Г. Саприкіна [55]	Різке падіння вартості акцій на фондовому ринку та / або зростання напруженості в банківській системі
Ф. Левкоєв [23]	Фінансове банкрутство держави
С. Мочерний [30]	Значний розлад фінансової системи країни, тобто фінансів держави, підприємств і домогосподарств
А. Грязнова [66]	Глибокий розлад функціонування основних складових фінансової системи країни
К. Рудий [56]	Порушення рівноваги у функціонуванні системи фінансових відносин, що виявляється в нестабільності фінансів підприємств і кредитно-фінансових установ і виражене у різкому падінні ВВП, яке призвело до порушення процесу формування та розподілу централізованих фондів держави
В. Грищенко, М. Кизим, Ю. Іванов [9]	Порушення рівноваги у фінансово-кредитній системі, яке проявляється у банкрутстві кредитно-фінансових установ і суб'єктів господарювання, знеціненні національної валюти, неспроможності держави фінансувати бюджет і вчасно відповідати за зовнішніми зобов'язаннями
А. Азріліян [2]	Глибокий розлад державних фінансів, що виник в умовах загальної кризи економіки
Сучасний економічний словник [60]	Глибокий розлад державної фінансової, грошової системи, що виявляється в різкій невідповідності доходів бюджету його витратам, нестабільності та падінні валютного курсу національної грошової одиниці, взаємних неплатежах економічних суб'єктів, невідповідності грошової маси в обороті загальному грошовому обороту, інфляції

Джерело: сформовано автором на основі вищезазначених джерел

О. Барановський представив класифікацію максимально широкого спектра усіх можливих криз сучасності. Головними класифікаційними ознаками О. Барановський вважає [1]: ступінь розповсюдження у світі, країна, обумовленість (джерела виникнення), сегменти, тривалість, інтенсивність впливу, повторюваність, кумулятивність, ступінь охопту фінансових інститутів, стан

(етап), форма прояву, масштаб, можливість попередження та прогнозування, масштаб, наслідки та інші. Проте деякі класифікаційні ознаки дублюють один одного. Ґрунтуючись на проведеному вище аналізі, а також на основі теорії логіки, класифікацію кризових процесів в економіці доцільно представити за такими ознаками: масштабність, відношення до національної економіки та соціально-функціональна приналежність.

На цій основі визначення сутності термінів, похідних від поняття «криза», які відбивають різні прояви фінансової кризи, нами систематизовано наступним чином:

- фінансова криза – сильний розлад фінансової системи країни, який виявляється у вигляді боргової, грошово-кредитної, банківської, валютної, фондової або іпотечної криз;
- економічна криза – порушення рівноваги між попитом і пропозицією, спричинене утворенням диспропорцій у процесі виробництва, обміну та споживання;
- грошово-кредитна криза – порушення грошово-кредитного обігу і розрахунків в економіці;
- боргова криза – неспроможність якої-небудь країни, її суб'єктів господарювання та домашніх господарств обслуговувати і погашати свої кредиторські зобов'язання як усередині країни, так і поза нею;
- біржова криза – різке падіння курсів цінних паперів і масова їх розпродаж;
- валютна криза – різке коливання валютного курсу та знецінення національної валюти, які призводять до вичерпання валютних резервів країни і погіршення її міжнародної валютної ліквідності;
- банківська криза – нездатність банківських установ виконувати свої зобов'язання. [53]

У процесі розвитку економіки будь-якої країни світу важливим етапом є розпізнавання на ранній стадії зародження кризових процесів. Як показує досвід функціонування світової економіки та окремих країн, існуючі теорії циклічного розвитку економіки не дозволяють своєчасно розпізнати на ранніх стадіях

зародження кризових процесів. Тому доцільно сконцентрувати увагу на концепції зародження і розвитку патологічних кризових процесів, зокрема у фінансовому та реальному секторах економіки країни. В її основі лежить новий напрямок в економіці – патоекономіка, під якою розуміється розділ економіки, що вивчає закономірності зародження і розвитку патологічних процесів у різних секторах економіки. [6]

Отже, розглядаючи сутність банкрутства, як економічного явища можна застосувати наступне визначення: банкрутство – це наслідок глибокої фінансової кризи, системи заходів по управлінню, яка не призвела до позитивних результатів. Під фінансовою кризою слід розуміти розбалансування діяльності підприємства та обмежені можливості його впливу на фінансові відносини. Кризова ситуація, для подолання якої не було вжито відповідних заходів, може призвести до значного розбалансування економічного організму підприємства, неможливості фінансового забезпечення своєї діяльності, що розглядається як банкрутство підприємства.

Розглянувши основні причини виникнення ситуації банкрутства на підприємстві треба зазначити що всі ці кризові фактори діють в комплексі, що ускладнює можливість їх усунення та усунення наслідків їх дії.

1.2 Сучасні підходи обліку і аналізу ліквідації та банкрутства підприємств

Правила ліквідації окремих видів юридичних осіб встановлюються законодавством, що регулює їх діяльність (наприклад, особливості ліквідації банків встановлюється Законом України «Про банки і банківську діяльність» [44]). Порядок припинення юридичної особи у зв'язку з визнанням її господарським судом банкрутом врегульовано Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [46].

Розглянемо порядок ліквідації юридичної особи. Слід зазначити, що ліквідації передуює досить тривала і складна обов'язкова процедура.

Загальний порядок ліквідації юридичної особи встановлюють Цивільний та

Господарський кодекси України (ст. 111 ЦК [67] та ст. 60 ГК [7]).

У разі прийняття учасниками, судом або іншим органом, відповідно до своєї компетенції (наприклад, це може бути наглядова рада) рішення про ліквідацію юридичної особи, вони зобов'язані негайно письмово повідомити про своє рішення орган, що здійснює державну реєстрацію. Перелік документів, які подаються органу державної реєстрації, містить розділ IV «Державна реєстрація припинення юридичної особи» Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [48].

Отримавши таке повідомлення, орган державної реєстрації вносить до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців запис про рішення щодо припинення юридичної особи. Така вимога направлена на захист прав кредиторів, які вже на початковій стадії зможуть знати про наміри юридичної особи, що припиняє свою діяльність, оскільки дані Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців є відкритими для загального ознайомлення.

Отже, після прийняття відповідними органами (власник, уповноважений орган або суд) рішення про ліквідацію, що є правовою підставою ліквідації, для позбавлення статусу юридичної особи необхідно здійснити наступні заходи, які є ліквідаційним процесом:

- Утворення органом (особою), який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи, ліквідаційної комісії.

За рішенням органу згідно зі ст. 105 цього Кодексу при ліквідації підприємства за рішенням власників функції ліквідаційної комісії може бути покладено на орган управління або на керівника.

З дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження з управління справами підприємства (п. 3 ст. 105 Цивільного кодексу [67], п. 3 ст. 91 Господарського кодексу [7]). У суді комісія (ліквідатор) виступає від імені юридичної особи.

Слід зазначити, що новим для законодавства є обов'язок погоджувати з органом державної реєстрації призначення комісії з ліквідації юридичної особи

(ліквідаційної комісії, ліквідатора тощо). Проте, нормативними документами склад ліквідаційної комісії у разі добровільної ліквідації юридичної особи не регламентовано.

З дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять усі повноваження щодо управління справами юридичної особи, крім тих, які залишаються згідно з законодавством України за учасниками, наприклад, затвердження ліквідаційного балансу. Слід зауважити, що ліквідаційна комісія не має статусу юридичної особи, а підприємство, що ліквідується, в період її роботи статусу юридичної особи не втрачає. Отже, дієздатність юридичної особи здійснюється через ліквідаційну комісію. Дії комісії розглядаються як дії самої юридичної особи. Комісія здійснює дії, у тому числі виступає в суді від імені юридичної особи і набуває безпосередньо для неї права і обов'язки.

- Встановлення порядку і строків ліквідації юридичної особи. їх встановлює орган, що прийняв рішення про ліквідацію (власник, уповноважений орган або суд).

Також на даному етапі встановлюється строк для задоволення претензій кредиторів. Але він за законом не може бути меншим двох місяців з моменту оголошення про ліквідацію. Слід також зазначити, що порядок ліквідації має бути передбачено установчими документами юридичної особи.

- Виконання ліквідаційною комісією своїх обов'язків: повідомлення про ліквідацію юридичної особи в пресі (за місцезнаходженням), про порядок і строки ліквідації; вжиття необхідних заходів для стягнення дебіторської заборгованості, виявлення кредиторів та претензій останніх.

У разі, якщо відомі кредитори, то ліквідаційна комісія повідомляє їх про ліквідацію письмово.

Робота ліквідаційної комісії починається з опублікування оголошення про ліквідацію юридичної особи, в якому зазначаються порядок і строки повідомлення кредиторів претензій. Слід зазначити, що з набранням чинності Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [48] оголошення про ліквідацію юридичної особи має бути

розміщено у спеціальному друкованому засобі масової інформації спеціально уповноваженого органу з питань державної реєстрації.

Перелік інформації, яка повинна міститися у повідомленні про припинення юридичної особи, міститься у статті 22 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [48]. Так, повідомлення про прийняття засновниками (учасниками) або уповноваженим ними органом рішення щодо припинення юридичної особи повинно містити відомості про: найменування юридичної особи; ідентифікаційний код юридичної особи; місцезнаходження юридичної особи; підставу для прийняття рішення щодо припинення (злиття, приєднання, поділ, перетворення або ліквідація) юридичної особи; місце та дату внесення запису про прийняття рішення засновниками (учасниками) або уповноваженим ними органом про припинення юридичної особи (а у разі постановлення судового рішення щодо припинення юридичної особи, якщо таке рішення не пов'язане з банкрутством юридичної особи, необхідно зазначити - місце та дату внесення запису про судове рішення щодо припинення юридичної особи); дату призначення та відомості про комісію з припинення (ліквідатора, ліквідаційну комісію тощо); порядок і строк заявлення кредитором вимог до юридичної особи, що припиняється.

Строк, протягом якого має бути розміщено оголошення про ліквідацію юридичної особи в офіційному засобі масової інформації, встановлено тільки для господарських товариств. Так, статтею 20 Закону України «Про господарські товариства» [47] встановлено, що інформацію про ліквідацію товариства має бути опубліковано ліквідаційною комісією у триденний строк з моменту її призначення.

- Здійснення ліквідаційною комісією згідно з встановленим законодавством порядком інвентаризації і оцінки майна юридичної особи, реалізації майна, розрахунків з кредиторами і членами трудового колективу, складання ліквідаційного балансу і подання його органу, який призначив ліквідаційну комісію, або власнику.

При ліквідації підприємства обов'язковим є проведення інвентаризації. Це

передбачено підпунктом «ж» пункту 3 Інструкції по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затвердженої наказом Мінфіну України від 11.08.1994 р. №69 [17] та пунктом 12 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. №419 [42]. Однак, цими документами не визначено конкретну дату, на яку потрібно провадити таку інвентаризацію.

Провадити інвентаризацію потрібно перед складанням проміжного ліквідаційного балансу.

Проведення інвентаризації при ліквідації підприємства здійснюється в загальному порядку, передбаченому вказаною Інструкцією з інвентаризації. При цьому провадиться інвентаризація основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, тобто всіх активів і зобов'язань. Результати інвентаризації відображаються в бухгалтерському та податковому обліку в звичайному порядку. Особливу увагу варто звернути на: відображення в обліку надлишків та нестач; списання заборгованостей зі строком позовної давності, що минув.

Також положення Господарського кодексу України [67] та Закону України «Про господарські товариства» [47] передбачають здійснення ліквідаційною комісією оцінки майна юридичної особи, що ліквідується.

Ліквідаційна комісія після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, який містить відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог, а також про результати їх розгляду. Проміжний ліквідаційний баланс затверджується учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи.

Майнові претензії кредиторів юридичної особи, що ліквідується, задовольняються з її майна. При цьому, законодавець припускає, що відповідного майна для задоволення претензій всіх кредиторів може не вистачити, тому для виплати грошових сум кредиторів встановлена спеціальна черговість, яка

визначена статтею 112 Цивільного кодексу України [67]. Так, у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом, у другу – вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результатів його інтелектуальної, творчої діяльності, у третю - вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів), а у четверту - всі інші вимоги. Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги. Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно. Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор не звертався до суду з позовом, а також вимоги у задоволенні яких за рішенням суду кредиторіві відмовлено, вважаються погашеними.

Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс, який затверджується учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи, а майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається їй учасникам.

- Проведення заходів щодо зняття з обліку у ДПІ, пенсійному фонді, фондах соціального страхування, органах статистики.

Органи податкової служби провадять перевірку за даними податкової та фінансової звітності на дату прийняття рішення про ліквідацію, мета якої – перевірити правильність обчислення і повноту сплати податків до бюджетів усіх рівнів. Якщо в період проведення перевірки здійснювати активну роботу щодо реалізації основних засобів, залишків запасів, погашення заборгованостей з дебіторами-кредиторами, з оплати праці тощо, то, доведеться звертатися до ДПС з приводу перевірки двічі, що цілком зрозуміло, адже зазначені операції спричиняють виникнення зобов'язань зі сплати податків.

- Внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних

осіб та фізичних осіб – підприємців про державну реєстрацію припинення юридичної особи.

Підприємство вважається ліквідованим з дня внесення запису про його ліквідацію до державного реєстру. Положення про Єдиний державний реєстр і реєстрацію відомостей у ньому визначено розділом II Закону №755-IV [48] (статті 16 – 22). Згідно з п. 10 ст. 36 цього Закону реєстратор не пізніше наступного дня з дати державної реєстрації ліквідації повинен видати голові ліквідаційної комісії або надіслати рекомендованим листом з описом вкладення один примірник оригіналу установчих документів і свідоцтво про реєстрацію юридичної особи, на яких ставиться спеціальна позначка про державну реєстрацію припинення юридичної особи. Крім того, державний реєстратор не пізніше наступного дня з дати державної реєстрації припинення юридичної особи зобов'язаний направити повідомлення про це до відповідних органів статистики, ДПС, Пенсійного фонду і фондів соціального страхування.

Після здійснення всіх заходів ліквідаційного процесу юридична особа позбавляється статусу юридичної особи.

1.3 Нормативно-правова база обліку і аналізу банкрутства підприємств

Система бухгалтерського обліку та економічного контролю за витратами і доходами в сучасних підприємствах не може повноцінно існувати без належного їхнього нормативно-правового забезпечення. Таке забезпечення формувалось протягом двох останніх десятиріч і воно перебуває в процесі постійних змін, які супроводжуються політичними, економічними, інтеграційними, соціальними та іншими чинниками.

До основних видів нормативно-правового забезпечення обліку і контролю витрат та доходів підприємств, з нашої точки зору [11], варто відносити: Закони України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[45], «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [51], «Про аудиторську діяльність» [43]; Укази Президента України; постанови і

рішення Кабінету Міністрів України; накази, постанови, розпорядження, листи, роз'яснення міністерств та відомств; П(С)БО 9 «Запаси»[50] (в частині списання запасів на витрати виробництва), 15 «Дохід», 16 «Витрати», 18 «Будівельні контракти», 30 «Біологічні активи»; 31 «Фінансові витрати», 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин» (а для підприємств, що розмістили цінні папери на фондовому ринку і повинні публічно представляти свою річну фінансову звітність – М(С)ФЗ 2 «Запаси»; 9 «Витрати на дослідження і розробки», 11 «Будівельні контракти», 18 «Дохід», 23 «Витрати позики»); Кодекси України (Податковий, Бюджетний, Господарський [7], Цивільний [67], про адміністративні правопорушення, законів про працю тощо); методичні рекомендації з формування собівартості (за видами економічної діяльності: у промисловості, в сільськогосподарських підприємствах, будівельно-монтажних робіт, на транспорті, в торгівельній діяльності, житлово-комунального господарства, проектних робіт тощо); вказівки, інструкції, положення; плани рахунків бухгалтерського обліку (національний, галузеві, спрощений, робочі); наказ про облікову політику підприємства; графіки документообігу, графіки виконання обліково-звітних та контрольних-ревізійних робіт і т.д.

Можна погодитись з думкою Г.Г. Кірейцева, що формування прогресивних систем і моделей бухгалтерського обліку, як і нормативно-правової бази ведення обліку справа не проста і нелегка. Вона потребує найвищого рівня теоретичної підготовки вчених і практиків, які розробляють рекомендації з удосконалення обліку та його системи [19, с. 21].

М.С. Пушкар, М.Т. Щирба нормативно-правове регулювання фінансового обліку в Україні відповідно до МСФЗ розглядають на чотирьох рівнях: законодавчому, нормативному, методичному і організаційно-розпорядчому [38, с. 41].

Л.К. Сук та П.Л. Сук переконані, що основними нормативними документами, які забезпечують регламентацію бухгалтерського обліку в Україні є такі документи як Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», П(С)БО, Плани рахунків бухгалтерського обліку (повний і спрощений)

«Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» [61, с. 30-31]. Щодо регулювання бухгалтерським обліком, то дані науковці розглядають чотири рівні такого регулювання: перший (Закони України, Укази Президента України, постанови КМУ), другий (нормативні документи Мінфіну України, Держкомстату України, Держказначейства, ДПА, НБУ України та інших відомств, котрі реєструють у Мінюсті України), третій (нормативні акти, інструкції, методичні рекомендації, вказівки, листи міністерств і відомств), четвертий (робочі документи, що формують облікову політику в підприємстві [61, с. 28-30].

Оцінюючи надійність системи бухгалтерського обліку, необхідно перевірити, чи повністю вона виконує своє призначення, і, залежно від результату, зробити висновок про ефективність її функціонування і ступінь довіри до неї. Надійна система бухгалтерського обліку є сукупністю конкретних форм і методів, що дають змогу підприємству вести облік майна, зобов'язань і господарських операцій у грошовому вимірі шляхом суцільного, неперервного, документального і взаємопов'язаного їхнього відображення в облікових реєстрах на підставі первинних документів. Якість і надійність функціонування системи обліку зумовлює цілеспрямований характер, обсяг і тривалість контрольних процедур. Оцінка надійності системи бухгалтерського обліку має здійснюватися в таких напрямках [37]:

- відповідність зовнішнім і внутрішнім законодавчим і нормативним документам, у тому числі: перевірка наявності і виконання організаційних регламентів персоналом облікової служби (Положення про бухгалтерію, Посадові інструкції бухгалтерів); обґрунтованість облікової політики;
- перевірка забезпечення надійності засобів захисту інформації від несанкціонованого доступу;
- визначення і оцінка слабких сторін обліку;
- перевірка тотожності даних синтетичного і аналітичного обліку, повнота документального підтвердження облікових даних;

- перевірка взаємозв'язку і зіставності інформації у формах фінансової звітності із даними синтетичного й аналітичного обліку;
- перевірка відповідності фактичної наявності активів із документальним їхнім підтвердженням в обліку;
- оцінка ризику контролю за всіма напрямками обліку на основі визначення його слабких сторін.

Важливою складовою роботи внутрішнього аудитора є виявлення різного роду викривлень у фінансовій звітності, а також адекватна оцінка аудиторського ризику, що пов'язаний з цим, та прийняття необхідних заходів щодо попередження порушень і підвищення надійності фінансової звітності. У Міжнародних стандартах аудиту цим питанням присвячено стандарт МСА 240 «Відповідальність аудитора щодо шахрайства при проведенні аудиту фінансової звітності» [27].

Оцінка системи бухгалтерського обліку за ознакою надійності дасть змогу внутрішньому аудитору підвищити ефективність і якість перевірки, оскільки він сконцентрує зусилля на групах рахунків з найбільшим ризиком виникнення помилок, а це відповідно дає можливість визначити час, необхідний для проведення аудиторських процедур, та обсяг аудиторської вибірки, виявити порушення, що тягнуть за собою фінансові санкції, та визначити величину аудиторського ризику. Вивчення результатів перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств суб'єктами внутрішнього контролю дало змогу сформулювати думку про те, що надійність системи бухгалтерського обліку визначається об'єктивними та суб'єктивними факторами (табл 1.2)

Таблиця 1.2

Фактори, які впливають на надійність системи бухгалтерського обліку

Фактори	Характеристика фактора (ознака надійності)	Оцінка ненадійності, %	Вплив на аудиторський ризик
Об'єктивні	Зміна законодавства	40	Так
	Неузгодженість законодавчих актів між собою	15	Так
	Нечітке визначення окремих положень у законодавстві	15	Так
	Несвоєчасність розробки і прийняття інструктивної та методологічної бази	30	так
Всього		100	
Суб'єктивні	Відсутність розпорядчих документів	35	так
	Відсутність первинних документів	100	так
	Відсутність обов'язкових реквізитів у первинних документах	20	ні
	Неправомірність прийняття первинних документів до обліку	100	так
	Наявність неточностей (виправлень) у первинних документах	25	так
	Наявність не виправлених помилок у первинних документах	30	так
	Відсутність хронологічного запису	10	ні
	Відсутність аналітичного обліку	80	так
	Невідповідність синтетичного та аналітичного обліку	40	так
	Неправильність бухгалтерських записів (кореспонденція рахунків)	55	так
	Неправильне застосування плану рахунків (відсутність групування однорідних операцій на рахунках)	55	так
Суб'єктивні	Неправильність віднесення до активів	80	так
	Невідображення фактів господарського життя (операцій) в обліку	100	так
	Вартісне відображення фактів господарського життя (операцій) без їхнього змістовного наповнення	100	так
	Неправильна оцінка статей звітності	100	так
	Віднесення витрат до невідповідних звітних періодів	100	так
	Невідповідність статей балансу залишкам синтетичних та аналітичних рахунків	100	так
	Неузгодженість показників різних форм звітності	30	ні
	Неправильні облікові рішення	65	так
	Відсутність посадових інструкцій	5	ні
Низький рівень кваліфікації персоналу (бухгалтерів)	90	так	

Джерело: [36]

Серед об'єктивних факторів найбільш високий вплив (40%) на ризик появи помилки в обліку є зміна законодавства. Розробка і прийняття законодавчої і нормативної документації відображає зростаючу потребу до цього інструменту інформаційного забезпечення ефективного управління підприємством. Однак часті її зміни не лише не сприяють реформуванню бухгалтерського обліку на користь усіх користувачів обліково-економічної інформації, а й значно підвищують ризик виникнення суттєвих помилок в обліку і звітності підприємства.

Щодо суб'єктивних ознак надійності обліку слід зазначити, що всі вони взаємопов'язані, і тому контролюючий суб'єкт має встановити їхній вплив на величину аудиторського ризику як окремо, так і сукупно. Так, при сукупному розгляді таких суб'єктивних ознак надійності, як відсутність первинних документів, не повне відображення фактів господарського життя (операцій) в обліку або невідповідність статей балансу залишкам синтетичних та аналітичних рахунків, внутрішній аудитор переконується в тому, що облік ненадійний, імовірність виявлення помилок має суттєвий характер, а відповідно і аудиторський ризик має тенденцію до зростання.

Проте розгляд окремо взятих ознак надійності може і не вплинути на надійність системи обліку (наприклад, відсутність хронологічного запису або посадових інструкцій), але при цьому існує імовірність появи помилок, тобто ризик того, що деяка інформація не буде зафіксована в обліку.

З поліпшення нормативно-правових актів України щодо обліку та контролю витрат і доходів підприємств необхідно зробити наступні кроки: провести повну інвентаризацію всіх нормативно-правових актів України, пов'язаних з обліком і контролем витрат та доходів з метою виявлення дублювання й неузгодження положень цих актів та нерегульованих ситуацій; організувати та щомісячно (щоквартально) оновлювати довідково-інформаційну базу підприємств з питань обліку, контролю, оподаткування, в тому числі щодо витрат і доходів; головним бухгалтерам, контролерам-ревізорам, аудиторам, науковцям, що постійно працюють з нормативно-правовими актами України, які стосуються обліку та

аудиту, проводити робочі нотатки виявлених ними суперечностей, неув'язок згаданих вище актів та висловлювати свої висновки і пропозиції у фахових бухгалтерських виданнях; під час проведення наукових і науково-практичних конференцій, семінарів, робочих нарад і т.д.

Слід зазначити, що бухгалтерський облік є одним із важливих постачальників інформації про стан та напрямки розвитку підприємства, а тому формує основу інформаційного забезпечення внутрішнього контролю. Серед об'єктивних факторів, що найбільше впливають на надійність системи бухгалтерського обліку можна зарахувати часті зміни законодавчої бази та неузгодженість окремих законодавчих та нормативних актів. Найбільш вагомими суб'єктивними факторами, що знижують надійність облікової інформації, є невідповідність даних синтетичного і аналітичного обліку первинній і звітній інформації, а також низький кваліфікаційний рівень облікового апарату.

Отже, процедура ліквідації регулюється багатьма нормативно-правовими актами, зокрема, Цивільним та Господарським кодексами України, законами України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» [48], «Про господарські товариства» [47], «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [46] та ін.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ПТАХОКОМБІНАТ»

2.1 Загальна характеристика діяльності ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Кам'янець - Подільський птахокомбінат» було створено у березні 1999 року шляхом об'єднання власного майна і коштів засновників - ТОВ «Анмакс» (сел. Буча Київської обл.) та Подільського виробничого відкритого акціонерного товариства «Система» (м. Кам'янець - Подільський).

Статутом товариства передбачено, що його учасниками можуть бути підприємства, установи, організації, крім випадків, передбачених чинним законодавством. При цьому підприємства, установи та організації, які стануть учасниками товариства, не ліквідуються як юридичні особи.

Предметом діяльності товариства є виробничо-господарська діяльність, торгівельно-посередницька діяльність та надання послуг, а також зовнішньоекономічна діяльність. Зокрема, статутом підприємства обумовлені такі напрями діяльності:

- виробничо-господарська діяльність;
- промислова переробка м'яса та виробництво ковбасних виробів, м'ясних консервів, пельменів та інших продуктів харчування;
- переробка яєць, виробництво меланжу та яєчного порошку;
- виробництво продуктів з пера, пуху та шкіри.

Вочевидь, будь-який іноземний експортер був би дещо шокований різноманіттям напрямів виробничої діяльності, таке не зустрінеш і у статуті провідних світових концернів. Але в умовах перехідної економіки ця багатовекторність є досить розповсюдженим явищем, оскільки важко спрогнозувати кон'юнктуру ринку і найбільш прибуткову сфери діяльності, а декларування того чи іншого виробничого напрямку у статуті не вимагає його

одночасного ліцензування.

Основними видами м'ясопродуктів ТОВ «Кам'янець- Подільський птахокомбінат» є м'ясо 1 та 2 категорії, субпродукти 1 та 2 категорії, ковбаси варені, копчені, сардельки, консерви м'ясні та м'ясо-рослинні. Вся продукція виробляється згідно технологічних інструкцій, з дотриманням санітарно - ветеринарних правил.

Асортимент продукції:

- м'ясо ВРХ: 5 т/добу;
- м'ясо птиці: 12т/добу;
- ковбасні вироби (варені, сосиски, сардельки, варено- копчені, напів-копчені, ліверо-паштетна група, копчено- запечені продукти): 1,3 т/добу;
- напівфабрикати: 2,4 т/добу;
- консерви: 7,5 тис. банок/добу;
- меланж: 8 т/добу;
- яєчний порошок: 0,5 т/добу;
- камера охолодження: 9 т/добу;
- камера заморозки: 25 т / добу;
- камери зберігання: 425 т / добу.

Для виробництва даної продукції в товариства є технологічне обладнання, інформація про яке наведена в таблиці 2.1.

Підприємство наділене достатнім виробничим потенціалом. Технічне обладнання дозволяє забезпечити виробництво продукції у відповідності до вимог діючого законодавства.

Для здійснення своєї виробничої діяльності на підприємстві організовано:

- ковбасно-консервний цех;
- шкуропосолочний цех;
- меланжевий цех;
- забійний цех;
- кролезабійний цех;

- птахозабійний цех;
- жестяно-баночний цех.

Таблиця 2.1

Відомості про технологічне обладнання

Вид технологічного обладнання	К-сть	Продуктивність	Дата введення в експлуатацію
1. Лінія по виробництву ковбас	1	1,3 т	1.01.2000
2. Лінія по забою ВРХ	1	5,0 т	1.01.2000
3. Лінія по забою птиці	1	12,0 т	1.01.2000
4. Лінія по виготовленню консервів	1	7,5 тис.банок	1.01.2000
5.Лінія по виготовленню напівфабрикатів	1	2,4 т	1.01.2000
6. Лінія по виробництву меланжу (лінія по розбиванню курячих яєць)	1	8,0 т	1.01.2000
7. Вежа для сушки яєчного порошку	1	0,5 т	1.01.2000
8. Камера охолодження	1	9,0 т	1.01.2000
9. Камера заморозки	1	25,0 т	1.01.2000
10. Камера зберігання	1	425,0 т	1.01.2000

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Наявність приміщень - 23 штук (площа загальна-13867,5 м²), в тому числі:

- Виробничі - 7 штук (площа - 6982,0 м²),
- Складські - 7 штук (площа - 3567,1 м²),
- Адміністративні - 1 штука (площа - 533,3 м²),
- Інші - 8 штук (площа - 2785,1).

Діюча технічна база виробництва і наявність кваліфікованих кадрів дозволяє здійснювати розробку і впровадження широкого асортименту продукції.

Таблиця 2.2

Характеристика виробничих потужностей

	Річна потужність, т	Використання потужностей,%		
		2015 р.	2016 р.	2017 р.
М'ясо ВРХ	1255	10	5	0
М'ясо птиці	3012	0	0	0
Ковбасні вироби	326	67	67	79,2
Напівфабрикати	602	0	1	0,9
Консерви	1882 тис.бан	0	0	0
Меланж	2008	0	0	0
Ячний порошок	125	52	42	4,6
Камера охолодження	2259	0	0	0
Камера заморозки	6275	0	0	0
Камери зберігання	106675	0	0	0

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

До складу основних фондів товариства входять

- будівлі
- споруди
- робочі машини
- обладнання

Виробнича діяльність підприємства характеризується технічним потенціалом, який складається з обладнання основного та допоміжного виробництва.

Незважаючи на це, все обладнання підприємства знаходиться в експлуатації досить довгий час. Інформація про ступінь зносу та віковий склад обладнання знаходиться в таблиці 2.3. та таблиці 2.4.

Таблиця 2.3

Відомості про віковий склад технологічного обладнання основного виробництва

Ступінь зносу обладнання, %	Обладнання, шт.	частка, %
До 50	0	0
від 50 до 75	0	0
від 75 до 100	183	100
Всього:	183	100

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Таблиця 2.4

Відомості про ступінь зносу технологічного обладнання основного виробництва

Вік обладнання, років	Кількість, штук	% від всього
від 1 до 5 років	0	0
від 5 до 10 років	0	0
від 10 до 15 років	0	0
Більше 15 років	183	100
Всього обладнання	183	100

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Обладнання основного виробництва знаходиться в технічно справному стані, укомплектовано необхідними засобами контролю, що дозволяє випускати продукцію у відповідності з вимогами стандартів. Проте ступінь його зносу досить високий (таблиця 2.5)

Таблиця 2.5

Відомості про залишкову вартість основних фондів та їх знос

Назва	Залишкова (балансова) вартість, тис. грн.	% зносу
1. Будівлі та споруди	290.7	75-100
в т. ч. будівлі	220.9	75-100
Котельня 445,9 м2	0,0	75-100
Підстанція 38,7 м2	3,9	75-100
Труба димова 9,6 м2	0,2	75-100
Майстерня 115,5 м2	1,0	75-100
Яйцесклад 654,9 м2	11,6	75-100
Меланжевий цех 1665,2 м2	59,4	75-100
Жестяно-баночний цех 505,6 м2	4,9	75-100
Споруда столової 249,8 м2	5,4	75-100
Адмінкорпус 533,3 м2	34,4	75-100
Основний склад 792,0 м2	6,1	75-100
Склад 426,0 м2	3,8	75-100
Склад 440,6 м2	2,0	75-100
Склад 496,5 м2	2,0	75-100
Склад 384,2 м2	2,2	75-100
Лазня-пральня 109,0 м2	13,7	75-100
Забійний цех 439,3 м2	3,0	75-100
Шкурпосолочний цех 514,5 м2	0,5	75-100
Склад 372,9 м2	2,1	75-100
Медпункт та лабораторія 152,1 м2	2,8	75-100
Кролезабійний цех 2253,7 м2	1,0	75-100
Споруда холодильника 1664,5 м2	1,0	75-100
Птахозабійний цех 575,6 м2	54,2	75-100
Ковбасно-консервний цех 1028,1 м2	5,7	75-100
2. Машини та обладнання	59.0	75-100
3. Транспортні засоби	1.4	75-100
4. Інші	1.9	75-100

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Не дивлячись на те, що технологічне обладнання основного виробництва знаходиться в технічно справному стані, ступінь його зносу дуже високий.

Достатньо високий відсоток (100% в загальній структурі) займає обладнання з терміном експлуатації більше 15 років.

Такі дані свідчать про те, що значна частина обладнання практично вичерпала свій ресурс і потребує поетапної і планомірної заміни з впровадженням енергозберігаючих технологій, що дасть можливість знизити витрати на його утримання.

ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» займається виробництвом

продукції різних видів. Аналіз виробництва продукції по видах наведений у таблиці 2.6

Таблиця 2.6

Виробництво і реалізація промислової продукції

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2017/2015 рр.	
				Абсолютне	Відносне
М'ясо свинне у відрубках солоне, сушене чи копчене					
Фактично вироблено продукції, т	4	4	3	-1	75%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	257	149	147	-110	57%
Свинина: окісти, лопатка і відруби з них					
Фактично вироблено продукції, т	2	0	0	-2	0%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	139	2	0	-139	0%
М'ясо свійської птиці солоне чи копчене					
Фактично вироблено продукції, т	2	2	2	0	100%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	118	119	109	-9	92%
Вироби ковбасні, крім виробів з печ					
Фактично вироблено продукції, т	61	61	56	-5	92%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	3110	3020	2337	-773	75%
Вироби ковбасні. і варені сосиски					
Фактично вироблено продукції, т	39	39	33	-6	85%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	1940	1756	1422	-518	73%
Ковбаси напівкопчені					
Фактично вироблено продукції, т	11	11	13	2	118%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	550	744	551	1	100%
Ковбаси напівкопчені напівсухі					
Фактично вироблено продукції, т	11	11	13	2	118%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	620	520	551	-69	89%
Вироби ковбасні з печінки (ліверні) включно Паштет					
Фактично вироблено продукції, т	10	10	12	2	120%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	238	280	307	69	129%
Макаронні вироби					
Фактично вироблено продукції, т	1	0	0	-1	0%
Реалізовано продукції за звітний рік у вартісному виразі, тис.грн.	7	0	0	-7	0%

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

За даними таблиці 2.6 можна зробити висновок про те, що за період з 2015

по 2017 роки ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» значно знизило обсяги виробництва та припинила виробництво деяких видів продукції (таких як Свинина: окісти, лопатка і відруби з них та Макаронні вироби). З іншої сторони, по деяким існуючим напрямкам виробництва підприємство збільшило обсяги виробництва (таким, як Вироби ковбасні з печ. (лів.) включ. Паштет)

Структура бухгалтерського балансу підприємства, відповідає Національному Положенню (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», є типовою.

Аналіз балансу підприємства у горизонтальному і вертикальному розрізі показує, що підприємству бракує оборотних активів, що позначається на рівні показників фінансової стійкості та ліквідності. Зокрема, спостерігається значна частка короткострокових зобов'язань і подальше зменшення частки грошей у сумі балансу. Частка власного капіталу є від'ємною, що говорить про велику ймовірність банкрутства аналізованого підприємства.

Враховуючи стратегію розвитку підприємства та наявні технічні, матеріальні та трудові ресурси підприємство може забезпечити зростання обсягів виробництва та реалізації ковбасних виробів в асортименті при постійному, чіткому та спланованому контролю за витратами на виробництво, що дасть можливість забезпечити рентабельність виробництва уже з 1 кварталу 2019 року. А по результатах діяльності за 2019 рік отримати прибуток в сумі 495 тис. грн.

Графічно розрахунки обсягів реалізації та прибутку за послідовні роки можна звести в таблицю 2.7

Таблиця 2.7

Прогнозований темп росту обсягів реалізації та прибутку на 2019-2028 роки на ТОВ «Кам'янець-Подільський Птахокомбінат»

Період	Виробнича потужність в квартал	Ціна продажу за одиницю продукції	Змінні затрати на одиницю продукції	Постійні витрати на весь об'єм продукції	Виручка від реалізації всього обсягу	Змінні витрати на весь обсяг	Прибуток від реалізації всього обсягу продукції
	кг	грн.	грн.	грн.	грн.	грн.	грн.
2019	110 000	45,00,	33,50	770000	4950000	3685000	495000
2020	135 000	52,10	36,90	1053000	7033500	4981500	999000
2021	150 000	68,00	53,30	1173000	10200000	7995000	1032000
2022	160 000	84,60	62,10	1517100	13536000	9936000	2082900
2023	183 000	102,60	83,40	1712500	18775800	15262200	1801100
2024	200 000	120,00	105,50	2017000	24000000	21100000	883000
2025	200 000	120,00	105,50	2017000	24000000	21100000	883000
2026	230 000	136,00	120,80	2217000	31280000	27784000	1279000
2027	245 000	160,00	142,20	2480000	39200000	34839000	1881000
2028	260 000	210,00	180,00	2600000	54600000	46800000	5200000
Всього:	1 873 000	-	103,30	17556600	227575300	193482700	16536000

Джерело: розробка автора

Дані прогнози вказують на те, що у 2025 році підприємство зможе вийти на прогнозний рівень рентабельності - 20%. За цей період підприємство отримає 16536 тис. грн. прибутку до оподаткування.

Податок на прибуток при діючій на даний час ставці оподаткування - 19%, чистий прибуток становитиме 13394 тис. грн..

З метою отримання даного прибутку підприємству прийдеться оновити виробничі потужності, тобто інвестувати в придбання основних засобів 6000 тис. грн.

Крім того, прогнозні показники передбачають:

- застосування мінімальних цін. Наприклад на 2016 рік враховано мінімальну ціну 45,00 грн., коли уже в 2015 році мінімальна ціна на продукцію даного підприємства 48,00 грн. Таке ж співвідношення ціни - якості застосовано і при складанні прогнозів в послідувачі роки.

- мінімальні обсяги виробництва. Тобто, на 2016 рік передбачено обсяг

виробництва 110000 кг на рік (9166,67 кг на місяць) в той час, коли виробничі потужності та кадровий потенціал можуть забезпечити до 30000 кг в місяць.

Такий підхід в прогнозуванні застосовано у зв'язку з високими темпами інфляції та високим відсотком зношуваності обладнання, що дасть можливість максимально уникнути непередбачених ризиків та забезпечення виконання плану санації.

2.2 Аналіз фінансового стану ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»

Для аналізу фінансового стану підприємства використовувались дані бухгалтерської та статистичної звітності за 2015 – 2017 роки та 9 місяців 2018 року.

Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства проведено по наступних напрямках:

- оцінка структури балансу
- оцінка платоспроможності і ліквідності підприємства
- оцінка інтенсивності використання ресурсів

Структура бухгалтерського балансу підприємства, відповідає Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", є типовою.

При аналізі балансу підприємства використано горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності. При цьому порівнянню підлягали дані станом на 30 грудня 2017 року та на 30 вересня 2018 року.

Загальна сума активів зменшилася на 3,3 тис. грн. або більш, ніж на 0,25%. Це зменшення відбулось переважно за рахунок значного зменшення грошових коштів та їх еквівалентів. Незважаючи на це, абсолютна величина оборотних активів збільшилась і склала 1002,4 тис. грн.. або більше, ніж 0,23% їх річної величини. У той же час, зменшилась сума основних засобів підприємства в абсолютному вимірюванні - на 5,6 тис. грн. Це відбулось внаслідок списання непридатного до використання обладнання.

Що стосується структури оборотних коштів, то можна зазначити, що вона

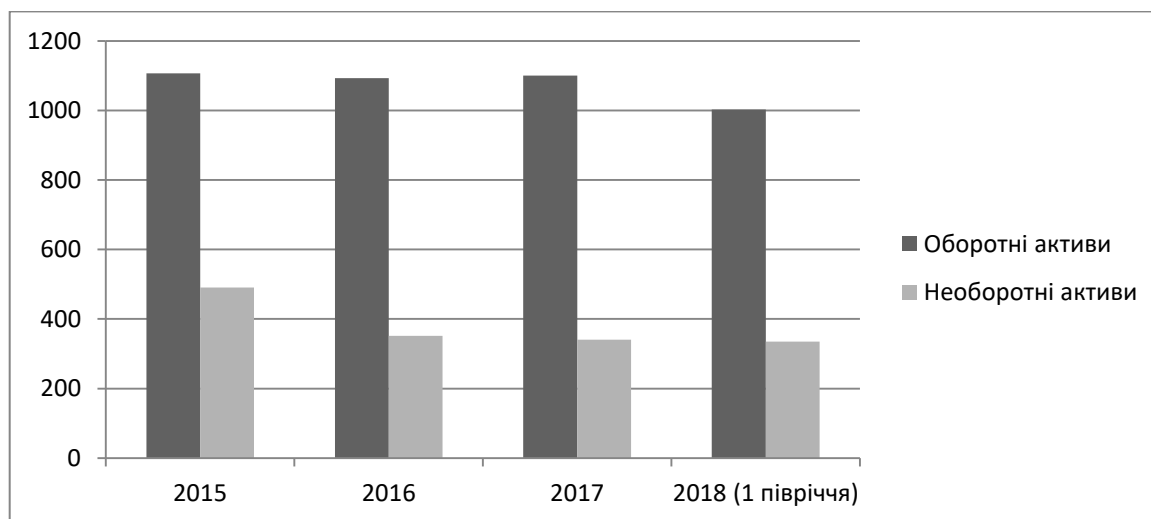
хоч і є критичною, але відбувається покращення. Виробничі запаси збільшилися за рік на 6,3 тис. грн або на 3,07%. В той же час зросла величина готової продукції на 7 тис. грн. В той же час, грошові кошти зменшились на 25,5 тис. грн.. Все це свідчить про низький рівень продажів продукції підприємством.

Частка дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом в абсолютному вимірюванні збільшилась на 21,5 тис. грн. або на 5,76%. Це пояснюється великою експортною складовою в реалізації продукції ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» через несвоєчасне відшкодування ПДВ державою.

Але з іншого боку, практично незмінною залишається інша поточна дебіторська заборгованість в сумі 357,4 тис. грн., що свідчить про відволікання обігових коштів з обороту, що має негативний вплив на фінансовий стан підприємства. Загальна динаміка активу балансу по роках зображена на Рисунку 2.1

Рисунок 2.1

Динаміка активу балансу ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»

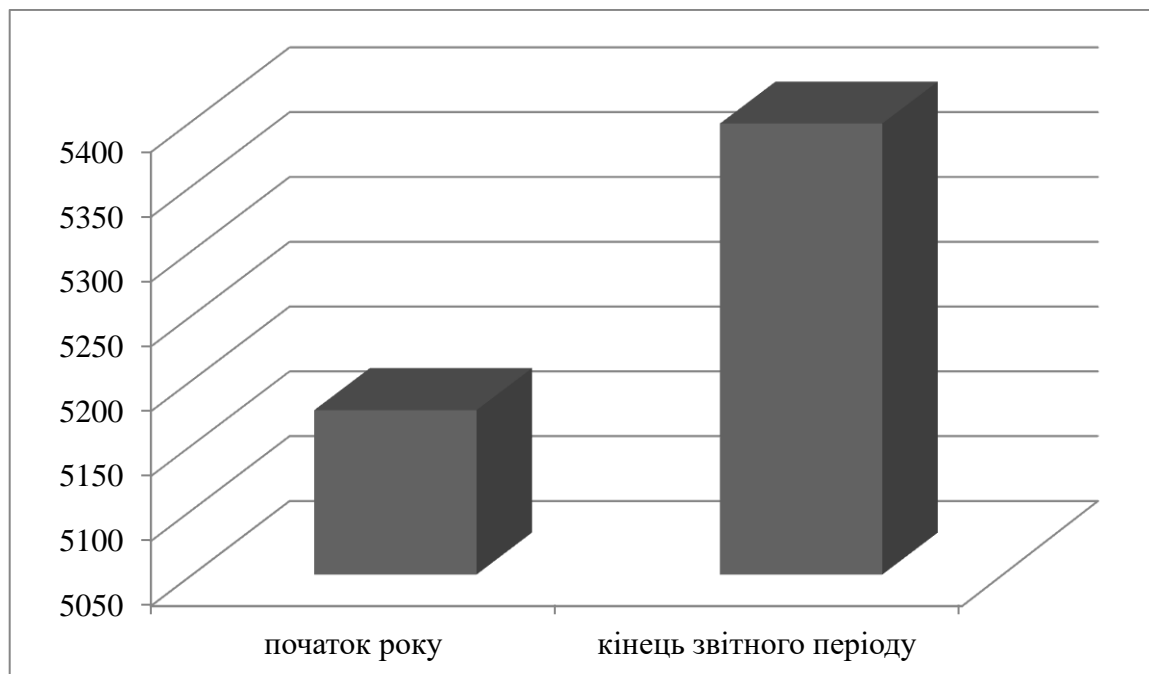

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

Абсолютна величина зобов'язань підприємства за 1 півріччя 2018 року збільшилась на 221,2 тис.грн. Графічне зображення показано на Рисунку 2.2

Рисунок 2.2

Абсолютна величина поточних зобов'язань

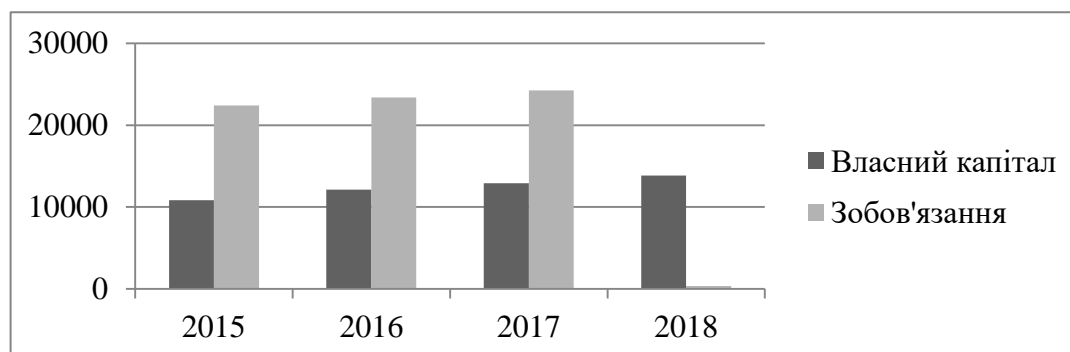

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

При аналізі пасивів підприємства слід зазначити, що зобов'язання підприємства зросли на 221,2 тис. грн. Це відбулося внаслідок проведення звірки з кредиторами та відображення в обліку заборгованості перед кредиторами за попередні звітні періоди. Загальна динаміка пасиву балансу по роках зображена на Рисунку 2.

Рисунок 2.3

Динаміка пасиву балансу ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

Таким чином, підприємство систематично порушує терміни розрахунків з постачальниками та підрядниками за виконані роботи та отримані послуги. Зобов'язання перед кредиторами значно перевищують величину власних обігових коштів, про що свідчить порушення справи про визнання підприємства банкрутом

В цілому слід зазначити, що динаміка показників ліквідності є негативною, навіть критичною з точки зору безперервної діяльності підприємства

Таблиця 2.8

Показники оцінки структури балансу

Назва показника (коефіцієнти)	Зони				Значення показника		Інтервал оцінки	
	ризик	небезпеки	стабільності	благополуччя	на початок	на кінець	на початок	на кінець
поточної ліквідності	<1,2	1,2-1,5	1,5-1,8	> 1,8	4,27	0,64	5	5
забезпечення власними засобами	<0,05	0,05-0,1	0,1-0,15	> 0,15	-0,47	-1,02	0	0
співвідношення чистих активів і статутного капіталу	< 1,0	1,0-0,5	1,5-2,0	> 2,0	1,82	-1,02	5	0

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

Аналіз балансу підприємства свідчить, що підприємству слід покращити показники фінансової стійкості та ліквідності, а саме:

- поліпшити взаємовідносини із постачальниками і споживачами продукції, вдатися до поліпшення ситуації із дебіторською заборгованістю підприємству;
- поліпшити структуру оборотних коштів, більш продуктивно використовувати нове обладнання, збільшити обсяг продукції, що виготовляється;
- зменшити поточну заборгованість підприємства, намагатися перейти від короткострокових до довгострокових кредитів банку.

Таким чином, аналіз балансу підприємства у горизонтальному і вертикальному розрізі показав, що підприємству бракує оборотних активів, що позначається на рівні показників фінансової стійкості та ліквідності. Зокрема,

спостерігається значна частка короткострокових зобов'язань і подальше зменшення частки грошей у сумі балансу. Частка власного капіталу є від'ємною, що говорить про велику ймовірність банкрутства аналізованого підприємства.

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Перш за все на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції.

Неритмічність виробничих процесів, погіршення якості продукції, труднощі з її реалізацією призводять до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства, в результаті чого знижується його платоспроможність.

Існує і зворотний зв'язок, оскільки брак коштів може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами, а отже і у виробничому процесі.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість періодичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану.

Отже, фінансовий стан - це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства.

Головна мета оцінки - вчасно виявляти й усувати недоліки у фінансовій діяльності і знаходити резерви поліпшення фінансового стану підприємства і його

платоспроможності.

Для оцінки стійкості фінансового стану підприємства використовується система показників, що характеризують зміни:

- структури капіталу підприємства по його розміщенню і джерелам утворення;
- ефективності та інтенсивності використання капіталу;
- платоспроможності та кредитоспроможності підприємства;
- запасу фінансової стійкості підприємства.

Аналіз фінансового стану підприємства ґрунтується головним чином на відносних показниках, тому що абсолютні показники балансу в умовах інфляції складно привести до порівнянного виду. Відносні показники фінансового стану аналізованого підприємства можна порівняти з:

- загальноприйнятими «нормами» для оцінки ступеня ризику і прогнозування можливості банкрутства;
- аналогічними даними інших підприємств, що дозволяє виявити сильні і слабкі сторони підприємства і його можливості;
- аналогічними даними за попередні роки для вивчення тенденції поліпшення чи погіршення фінансового стану підприємства.

Однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є фінансова стійкість, за критерієм стабільності джерел покриття запасів, яка характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Її розрізняють чотири типи:

- абсолютна стійкість
- нормальна стійкість
- нестійкий фінансовий стан
- кризовий фінансовий стан

Таблиця 2.9

Зведені показники фінансового стану

Показники	Стан підприємства	
	На початок року	На кінець звітнього
<u>Фінансова стійкість</u>	Відносна стійкість	Відносна стійкість
<u>Платоспроможність</u>	Відносна стійкість	Нестійка
<u>Ділова активність</u>	Нестійка	Нестійка
<u>Оцінка структури балансу</u>	Відносна стійкість	Нестійка
<u>Рентабельність</u>	Критична	Нестійка

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

Умовою життєздатності підприємства та основою його розвитку є його фінансова стабільність (стійкість). Це комплексне поняття, яке перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних факторів, які треба враховувати при прийнятті фінансового вибору. Стабільність фінансів на підприємстві може бути забезпечена за умови постійної реалізації та одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання. Водночас для розвитку підприємства необхідно, щоб після здійснення всіх розрахунків і зобов'язань у нього залишався такий розмір прибутку, який би, давав змогу розвивати виробництво й виводити його на конкурентоздатний рівень.

Таблиця 2.10

Показники фінансової стійкості

Назва показника (коефіцієнти)	Зони				Значення показника		Інтервал оцінки	
	ризик	небезпеки	стабільності	благополуччя	на початок	на кінець	на початок	на кінець
поточної незалежності	Нижче 0,5	0,5-0,65	0,65-0,8	Вище 0,8	-0,40	-0,94	0	0
співвідношення залучених та власних коштів	Вище 0,8	0,8-0,5	0,5-0,2	Нижче 0,2	-2,92	-0,47	5	5
співвідношення чистих активів і дебіторської заборгованості	Вище 0,15	0,15-0,1	0,1-0,05	Нижче 0,05	0	0	5	5

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

Аналіз показав, що підприємство суттєво залежить від внутрішніх та

зовнішніх факторів, які нерідко різнонаправлено впливають на результати функціонування підприємства.

Найважливіша ознака фінансової стійкості підприємства - його здатність функціонувати і розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, які істотно змінюються.

Для оцінки реального рівня ліквідності підприємства необхідно провести аналіз ліквідності балансу, який дозволяє перевірити здатність підприємства розрахуватися за зобов'язаннями власним майном у визначені періоди часу.

Таблиця 2.11

Показники платоспроможності

Назва показника (коефіцієнти)	Зони				Значення показника		Інтервал оцінки	
	ризик	небезпеки	стабільності	благополуччя	на початок	на кінець	на початок	на кінець
абсолютної ліквідності	Нижче 0,2	0,2-0,3	0,3-0,4	Вище 0,4	3,93	0,61	5	5
коефіцієнт покриття	Нижче 0,7	0,7-0,85	0,85-1	Вище 1	3,93	0,61	5	0
забезпечення запасами короткострокових зобов'язань	Нижче 0,4	0,4-0,6	0,6-0,8	Вище 0,8	0,14	0,02	0	0

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

З даних, наведених в таблиці 2.11, видно, що коефіцієнти покриття та забезпечення запасами короткострокових зобов'язань знаходяться в зоні ризику, тобто підприємство є банкрутом.

Коефіцієнти рентабельності дають уявлення про те, наскільки ефективно підприємство здійснює свою діяльність, контролює витрати на виробництво і реалізацію продукції, і який чистий прибуток при цьому отримує. Нормативного значення для коефіцієнтів не рентабельності існує, але є загальне правило, чим вище значення коефіцієнту, тим краще. Збільшення коефіцієнту протягом звітного періоду свідчить про покращання результатів діяльності підприємства, зменшення - про погіршення. Порівняння з середньогалузевими показниками

дозволяє визначити місце підприємства серед інших підприємств галузі.

Рентабельність є показником, що комплексно характеризує ефективність діяльності підприємства. На його підставі можна оцінити ефективність управління підприємством, оскільки отримання високого прибутку і достатнього рівня прибутковості багато в чому залежить від правильності і оперативності управлінських рішень, які приймаються. Тому рентабельність можна розглядати як один із критеріїв якості управління суб'єктом господарювання.

Таблиця 2.12

Показники рентабельності

Назва показника (коефіцієнти)	Зони				Значення показника		Інтервал оцінки	
	ризик	небезпеки	стабільності	благополуччя	на початок	на кінець	на початок	на кінець
рентабельності використання власного капіталу	Нижче 0,05	0,05-0,1	0,1-0,15	Вище 0,1	-0,06	-0,56	0	0
використання власних коштів	Нижче 0,07	0,0-0,15	0,15-0,2	Вище 0,2	-0,15	-0,60	0	5
рентабельності продаж	Нижче 0,1	0,1-0,2	0,2-0,3	Вище 0,3	-0,23	-2,11	0	0
рентабельності поточних витрат	Нижче 0,15	0,15-0,3	0,3-0,4	Вище 0,4	-0,18	-0,68	0	0

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

Дані, що наведені в таблиці 2.12 свідчать не тільки про кризовий стан діяльності підприємства, а і про кризовий стан його управлінських рішень.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від шпроти ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності, основними з яких є :

Коефіцієнт оборотності активів - відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів характеризує відношення виручки (валового доходу) від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного збору до суми оборотних засобів підприємства . Зменшення цього коефіцієнта свідчить про уповільнення обороту оборотних засобів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства і характеризує ефективність використання власного капіталу підприємства.

Таблиця 2.13

Показники ділової активності

Назва показника (коефіцієнти)	Зони				Значення показника		Інтервал оцінки	
	ризик	небезпеки	стабільності	благополуччя	на початок	на кінець	на початок	на кінець
Загальний коефіцієнт оборотності	Нижче 0,4	0,4-0,6	0,6-0,8	Вище 0,8	0,27	0,27	1	1
оборотності запасів	Нижче 2,0	2,0-3,0	3,0-4,0	Вище 4,0	10,67	30,00	5	5
оборотності власного капіталу	Нижче 0,8	0,8-0,9	0,9-1,0	Вище 1,0	-0,67	-0,28	0	0

Джерело: розробка автора на основі балансу підприємства

З даних таблиці 2.13 видно, що всі ці показники знаходяться в зоні ризику і підтверджують критичний стан підприємства

2.3 Оцінка активів та зобов'язань в умовах банкрутства

Система вартісних оцінок використовується у різних процесах господарської діяльності: при надходженні й вибутті активів; при виникненні прав і зобов'язань; при здійсненні операцій купівлі-продажу, оренди майна, заставі, інвестуванні, при реорганізаційних процесах, а також у процедурах банкрутства. Концептуальні основи оцінювання викладено у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та у Національному Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», де сформульовані принципи, які слід ураховувати при оцінюванні:

- принцип безперервності діяльності, що передбачає оцінювання активів та зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;
- принцип обачності, за яким методи оцінювання повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;
- принцип історичної (фактичної) собівартості, котрий визначає пріоритет оцінки активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;
- принцип єдиного грошового вимірника, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у фінансовій звітності в єдиній грошовій оцінці, у національній валюті [45].

Застосування цих принципів сприяє досягненню достовірності фінансової звітності, в якій інформація не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітів. До речі, рішення про фінансову неспроможність суб'єкта господарювання, а також і про банкрутство приймається саме на підставі його фінансової звітності. Стосовно користувачів фінансової звітності слід пам'ятати, що до їх складу в процедурах банкрутства приєднуються арбітражний керуючий, державний орган з питань банкрутства та всі кредитори.

У таблиці 2.14 наведено вимоги, які висуваються до оцінювання об'єктів з боку бухгалтерського обліку.

Таблиця 2.14

Бухгалтерські вимоги до оцінки

Вимога	Характеристика
Адекватність	Об'єктивна відповідність грошового виразу об'єктів обліку їх фактичній величині, відображення у грошовому вимірнику дійсної величини господарських засобів і операцій
Реальність	Обчислення фактичної собівартості всіх об'єктів обліку шляхом проведення інвентаризації та переоцінки
Єдність оцінки	Однаковість і незмінність оцінки протягом тривалого часу та на всіх суб'єктах господарювання, що досягається встановленням обов'язкових положень, інструкцій, правил обліку і калькулювання
Цілеспрямованість	Правильність відображення об'єктів обліку та достовірність

Джерело: [22]

Порядок оцінювання активів, зобов'язань та процесів для цілей обліку визначається у відповідних Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (П(С)БО), що пропонують декілька видів оцінок, застосування яких для відображення конкретного об'єкта на конкретному підприємстві залежить від ситуації та вибраної облікової політики. Ситуація продиктована діями, які виконуються з об'єктом обліку. Це може бути надходження активу шляхом придбання за оплату, безоплатного надходження, його отримання у якості внеску в статутний капітал тощо, вибуття активу (наприклад, оцінювання виробничих запасів при вибутті за ідентифікованою вартістю, за середньозваженою вартістю, методом FIFO тощо), оцінка активів на дату балансу (наприклад, оцінка фінансових інвестицій, які утримуються підприємством до їх погашення, за їх амортизованою собівартістю тощо). Ситуаційний підхід до оцінювання враховують міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Види оцінок, які пропонують міжнародні стандарти обліку, наведено у таблиці 2. 15.

Таблиця 2.15

Види оцінок за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку

Види оцінок	Активи відображаються	Зобов'язання відображаються
Історична собівартість	за сумою сплачених грошових коштів та їх еквівалентів або за справедливою вартістю компенсації, виданої, щоб придбати їх, на момент їх придбання	за сумою надходжень, отриманих в обмін на зобов'язання або за сумою грошових коштів, що, як очікується, будуть сплачені з метою погашення зобов'язання під час діяльності
Поточна собівартість	за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б сплачена в разі придбання такого ж або еквівалентного активу на поточний момент	за недисконтованою сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б необхідна для погашення зобов'язання на цей момент
Вартість реалізації (погашення)	за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активу в процесі звичайної реалізації	за вартістю їх погашення, тобто за недисконтованою сумою грошових коштів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язань під час діяльності
Теперішня вартість	за теперішньою дисконтованою вартістю майбутніх чистих надходжень грошових коштів, які, як очікується, має генерувати об'єкт обліку під час операційної діяльності підприємства	за теперішньою дисконтованою вартістю майбутніх чистих відпливів грошових коштів, які, як очікується, будуть необхідні для погашення зобов'язань під час діяльності підприємства

Джерело: [22]

З позиції теорії процес оцінювання включає такі елементи: об'єкт; оцінювану властивість об'єкта; шкалу виміру [3]. Вибір властивості об'єкта визначається метою оцінки, яка формулюється перед оцінюванням і містить: найменування й вид об'єкта оцінювання; дату оцінювання та прив'язку до стратегічної мети. Правильно визначена стратегічна мета впливає на вибір адекватної оцінки й уникнення помилок при оцінюванні активів і пасивів.

Згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури» [46]. З цього видно, що у процедурах банкрутства об'єктами оцінки, передусім, є зобов'язання перед кредиторами та майно підприємства (активи),

шляхом використання якого отримуються грошові кошти для належного погашення зобов'язань.

Загальне завдання оцінювання активів сформульовано С.В. Долгіним: воно має сприяти максимізації відшкодування, яке сплачується кредиторам [4]. Але у формулюванні не враховані специфічні риси, притаманні окремим процедурам банкрутства. Стратегічна мета при оцінюванні у банкрутстві, як вбачається, зумовлюється основним змістом конкретної процедури: розпорядження майном, санація, ліквідація. Дата оцінювання визначається у процедурному порядку.

Для того, щоб правильно застосувати теоретичні викладки з питань оцінки у банкрутстві, слід відмітити, що з точки зору П(С)БО у процедурі розпорядження майном та при санації діяльність боржника класифікують як звичайну, тобто боржник здійснює діяльність, визначену його статутом або положенням про підприємство; а процедура ліквідації, яка передбачає завершення виробничого циклу і припинення виробничої діяльності боржником, класифікується як надзвичайна, в якій не діє принцип безперервності діяльності. Така точка зору існувала в бухгалтерському обліку до 2013, нова редакція П(С)БО визначає всю діяльність підприємства як звичайну.

У процедурі розпорядження майном передбачено роботу щодо виявлення та збереження майна боржника, з одного боку, й формування реєстру вимог кредиторів, з іншого боку. Отже, стратегічною метою є збереження активів боржника та виявлення зобов'язань. На виконання цієї мети розпорядник майна здійснює інвентаризацію майна боржника та визначає його вартість, причому особливих вимог до визначення вартості майна на цьому етапі з боку законодавства не встановлено. Тому буде логічним при оцінюванні активів та зобов'язань керуватися П(С)БО і бухгалтерськими вимогами. З урахуванням принципів безперервності діяльності, обачності, історичної собівартості, єдиного грошового вимірника активи та зобов'язання, які обліковуються на підприємстві, оцінюються переважно на базі історичної (фактичної) собівартості. Для оцінювання активів використовується їх балансова вартість: для основних засобів – це їх залишкова вартість, готова продукція у балансі зазвичай відображається за фактичною

виробничою собівартістю, дебіторська заборгованість – за чистою реалізаційною вартістю, виробничі запаси - за первісною вартістю надходження. Отже, у процедурі розпорядження майном боржник веде звичайну діяльність і в обліку використовує методи оцінки, визначені наказом про облікову політику підприємства. Розпорядник майна не втручається в оперативно-господарську діяльність боржника, а лише стежить за збереженням майна та перешкоджає діям, направленим на зменшення активів. Згідно з діючим Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» керівник боржника виключно за погодженням з розпорядником майна укладає угоди щодо розпорядження майном боржника, балансова вартість якого складає понад один відсоток балансової вартості активів боржника. Як бачимо, знову оцінювання активів здійснюється по балансовій вартості.

Для оцінювання зобов'язань у процедурі розпорядження майном з метою формування реєстру вимог кредиторів також використовується їх історична собівартість, яка склалася на дату порушення господарським судом справи про банкрутство та за якою ці зобов'язання відображаються у балансі боржника. Строк виконання вимог кредиторів вважається таким, що настав, а сума зобов'язань не дисконтується. Така оцінка повністю відповідає підходам міжнародних стандартів до бази оцінювання.

Стратегічна мета процедури санації полягає у відновленні платоспроможності боржника шляхом застосування заходів, які передбачаються планом санації. Ці заходи можна скомпонувати у декілька груп. Перша група об'єднує заходи, впровадження яких поліпшує структуру активів та підвищує ефективність їх використання, наприклад, стягнення дебіторської заборгованості, продаж частини майна, у результаті чого менш ліквідні активи перетворюються на грошові кошти. При цьому активи, що використовуються у діяльності підприємства, оцінюються за історичною собівартістю. Ті активи, які належать до продажу відповідно до плану санації, можна продавати виключно шляхом проведення аукціону, їх початкова вартість визначається відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в

Україні», тобто експертним шляхом. І тільки майно боржника, щодо обігу якого встановлено обмеження, у процедурі санації може продаватися на закритих торгах за ціною, не нижчою від звичайної. Поняття звичайної ціни надане у п. 14.1.71 Податкового кодексу України: «звичайна ціна – ціна товарів (робіт, послуг), визначена сторонами договору, якщо інше не встановлено цим Кодексом. Якщо не доведено зворотне, вважається, що така звичайна ціна відповідає рівню ринкових цін» [39]. Отже, арбітражний керуючий має встановити звичайну ціну, яка є ринковою, тобто справедливою, визначену експертним шляхом.

Санаційні заходи другої групи направлені на зменшення зобов'язань та поліпшення структури капіталу підприємства: відстрочка та (або) розстрочка платежів (збільшується час проведення процедури санації, таке собі безпроцентне кредитування з боку кредиторів); прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода, у результаті чого величина взаємного капіталу зменшується, а власний капітал збільшується за рахунок прибутку, отриманого від списання кредиторської заборгованості; виконання зобов'язань боржника власником майна боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань, у результаті чого зменшується позиковий капітал та збільшується власний капітал за рахунок зростання статутного капіталу; збільшення статутного капіталу боржника у розмірі, встановленому планом санації, але не більшому за суму зобов'язань боржника, що є обов'язковим для боржника і його учасників, у результаті чого також поліпшується структура капіталу боржника. Зміст цієї групи заходів показує, що оцінювання зобов'язань при цьому здійснюється за історичною собівартістю. План санації передбачає безвідсоткову відстрочку та (або) розстрочку платежів, тобто у ньому не використовується «теперішня вартість» чи «вартість до погашення»; якщо ж у санації бере участь власник боржника та збільшує статутний капітал, то це збільшення статутного капіталу проводиться на величину історичної вартості зобов'язань. Третя група заходів підвищення платоспроможності боржника передбачає відчуження майна та погашення зобов'язань боржника шляхом заміщення активів. Якщо планом санації передбачено продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу, то з урахуванням бази оцінки «за вартістю реалізації

(погашення)» проводиться експертне оцінювання всіх видів майна, призначеного для здійснення підприємницької діяльності боржника, у тому числі приміщення, споруди, обладнання, інвентар, сировина, продукція, права вимоги, права на знаки (позначення), що індивідуалізують боржника, його продукція (роботи, послуги) (фірмове найменування, знаки для товарів і послуг), інші права, які належать боржнику, за винятком прав та обов'язків, які не можуть бути передані іншим особам. Продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу провадиться на аукціоні, початкова ціна визначається експертним шляхом. Сума, одержана від продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, включається до складу майнових активів боржника. У результаті змінюється склад активів боржника та вартість активів.

Ліквідація боржника, якого визнано банкрутом, є останньою процедурою банкрутства, в котрій господарська діяльність завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу, тобто боржник тепер існує в умовах надзвичайної діяльності, тому інші види оцінок за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, наведені у табл. 2, крім історичної собівартості, використовувати не можна. З іншого боку, стратегічна мета при оцінюванні активів визначається ст. 37 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: «під ліквідацією розуміється припинення суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення в порядку цього Закону вимог кредиторів шляхом продажу його майна» [46]. При цьому прямо не вказано, але мається на увазі, що вимоги кредиторів мають задовольнятися максимально.

Оцінка активів та зобов'язань підприємства безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності, на підставі якої приймається рішення про його неплатоспроможність та можливе банкрутство. Вибір підприємством виду оцінювання залежить від вимог стандартів обліку, економічної доцільності (стратегічної мети), діючих законодавчих актів. Об'єктами оцінювання у банкрутстві є зобов'язання та активи. Зобов'язання оцінюються за історичною собівартістю,

активи – залежно від конкретної процедури банкрутства, що вимагає розроблення методології їх оцінювання при банкрутстві. У процедурі розпорядження майном оцінювання активів проводиться виключно на базі їх історичної вартості, тобто за балансовою вартістю. При санації боржника оцінка активів у господарській діяльності базується на історичній собівартості та з використанням методів оцінювання, встановлених наказом про облікову політику підприємства; при продажу активів у санації використовується експертна оцінка (теперішня вартість). При продажу активів банкрута під час виконання процедури ліквідації, активи мають оцінюватися експертним шляхом. Різноманітність підходів та видів оцінювання об'єктів обліку при банкрутстві вимагає розробки методології оцінки у вигляді окремого стандарту.

2.4 Особливості обліку в процесі ліквідації підприємства

Потрібно розглянути детальніше окремі аспекти бухгалтерського обліку в ліквідаційний період.

Під час інвентаризації слід обов'язково перевірити стан розрахунків з дебіторами та кредиторами, з оформленням актів звірок. Причому ліквідаційна комісія зобов'язана повідомити в письмовій формі усіх кредиторів про майбутню ліквідацію [67, ст. 105]

Відповідно до Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, розмір збитків визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки. Тому якщо на підприємстві внаслідок інвентаризації виявлено нестачу матеріальних цінностей, має бути проведено незалежну оцінку збитків. [40]

Така незалежна оцінка здійснюється професійним оцінювачем (фізичною особою), який має відповідний сертифікат, чи юридичною особою, у складі якої працює хоча б один оцінювач, які отримали сертифікат суб'єкта оціночної діяльності [52, ст.5].

Для проведення оцінки збитків між підприємством та оцінювачем (чи юридичною особою, у складі якої працює оцінювач) укладається договір про проведення оцінки майна [52, ст. 10-11]. За наслідками оцінки складається звіт про оцінку майна, який містить у тому числі оцінену суму збитків. На підставі даного звіту сума збитків відображається в обліку підприємства, а також пред'являється винній особі для відшкодування.

Підприємство має право розраховувати збитки самостійно відповідно до правил, наведених у Кодексі законів про працю України:

- у разі нестачі матеріальних цінностей розмір шкоди визначається за цінами, що діють у цій місцевості на день відшкодування шкоди;
- у разі нестачі продукції і товарів на підприємствах громадського харчування (на виробництві та в буфетах) і в комісійній торгівлі розмір шкоди визначається за цінами, встановленими для продажу (реалізації) цієї продукції і товарів. [20]

У наведених правилах зазначено про ринкову ціну нестачі. Тобто підприємство самостійно (наприклад, інвентаризаційною комісією) визначає ринкову ціну нестачі. Відповідно до Порядку № 116 розмір збитків також розраховується за ринковою ціною, але визначає його професійний оцінювач. Якщо підприємство визначить розмір збитків самостійно і винна особа не погодиться з такою оцінкою, остання може оскаржити такий розмір. І тоді підприємству таки доведеться звертатися за оцінкою до професійного оцінювача. Такі самі наслідки можуть виникнути, якщо з самостійною оцінкою не погодяться власники підприємства. Якщо ж винна особа та/або власники не заперечуватимуть, то підприємство може визначати розмір збитків самостійно.

Виявлені під час інвентаризації відхилення відображаються в бухгалтерському обліку (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Приклад результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		
		Дт	Кт	Сума, грн.
Відображення надлишків				
1	Оприбутковано надлишки запасів	27	719	1000
Відображення нестач				
1	Виявлено нестачу незавершеного виробництва: у межах норм	91	23	700
	понаднормова нестача	947	23	300
2	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ на понаднормову нестачу виходячи з вартості такої нестачі, за якою відображався податковий кредит	947	641	20
3	Здійснено оплату суб'єкту оціночної діяльності	685	311	200
4	Отримано Звіт про оцінку майна	949	685	200
5	Відображено вартість заподіяного збитку за балансом		72	2000
6	Встановлено винну у нестачі особу	375	716	2 000
7	Зменшено залишок на позабалансовому субрахунку на суму нестачі		72	-2 000
8	Внесено винною особою суму нестачі до каси підприємства	301	375	2000

Джерело: [16]

Слід зазначити те, що:

- по-перше, загальновиробничі витрати формуються у разі здійснення виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг (окрім торговельних підприємств);
- по-друге, до загальновиробничих витрат включаються нестачі тільки тих запасів, які з місць зберігання (складів, комор) передані у виробництво і знаходяться у цехах або містяться у складі незавершеного виробництва;
- по-третє, до складу загальновиробничих включаються не всі нестачі і втрати, а тільки нормативні, передбачені технологією виробництва. Включати понаднормові нестачі і втрати до складу загальновиробничих витрат немає підстав. Тому понаднормові нестачі включаються до Дт субрахунку 947.

Виявлені у процесі інвентаризації надлишки запасів оприбутковуються:

- за чистою вартістю реалізації запасів, якщо вони реалізуються; або

- в оцінці можливого використання запасів, якщо вони використовуються на самому підприємстві.

Відображення в обліку зменшення корисності, переоцінки майна та зобов'язань

Для того, щоб здійснити переоцінку, потрібно знати балансову та справедливую вартість об'єкта обліку. Балансова вартість відома з даних обліку, в той час як відповідно до Господарського кодексу обов'язок щодо проведення такої оцінки покладено на ліквідаційну комісію [7, ст. 60, ч.5], за деякими винятками. При ліквідації державних, комунальних підприємств та підприємств з державною часткою майна оцінку має проводити професійний оцінювач [52, ст. 7]

Під час інвентаризації серед іншої заборгованості виявляється безнадійна заборгованість. За її наслідками приймається рішення про списання заборгованості з балансу. Списана дебіторська заборгованість приймається на позабалансовий облік. Якщо до дати складання остаточного ліквідаційного балансу вона не буде стягнута, її списують з позабалансового обліку.

Необоротні активи перевіряються на предмет знецінення на кожну дату балансу. Фактично корисність необоротних активів на кожну таку дату може як зменшуватися, так згодом і відновлюватися. При цьому потрібно зазначити, що порядок бухгалтерського обліку в цьому разі різнитиметься для випадків, коли необоротні активи не переоцінювалися та коли вони переоцінювалися.

Одним з наслідків ліквідації підприємства є необхідність звільнення працівників, яким виплачується вихідна допомога. Таким чином, вже на дату прийняття рішення про ліквідацію у підприємства виникають так звані умовні зобов'язання з виплати в майбутньому вихідної допомоги. Для здійснення зазначених виплат підприємство має створити в бухгалтерському обліку відповідне забезпечення.

Водночас при звільненні працівникам виплачується компенсація за невикористану відпустку або відпускні, якщо працівники бажають перед звільненням використати відпустку. При ліквідації зазначені суми компенсації (відпускних) покриваються за рахунок забезпечення на оплату відпусток.

Факт ліквідації може призвести до інших специфічних виплат. Наприклад, підприємство уклало договір поставки, однак внаслідок ліквідації виконати його немає можливості. За невиконання договору передбачено сплату штрафних санкцій. Сума таких штрафних санкцій також формує умовні зобов'язання, для яких потрібно створення забезпечення.

Створення ліквідаційного забезпечення відображається за кредитом субрахунку 474 «Забезпечення інших витрат та платежів» у дебет відповідних рахунків витрат – 23 «Виробництво», 92 «Адміністративні витрати» тощо.

Надалі суми попередньо визначених забезпечень можуть змінюватися. Наприклад, сума штрафних санкцій за порушення договору становить 10 тис. грн. У такому розмірі було створено й забезпечення. Однак за домовленістю з контрагентом цю суму зменшили до 4 тис. грн. Зрозуміло, що й забезпечення в цій ситуації слід відкоригувати. Коригування провадять на кожен дату балансу в межах ліквідаційного періоду: збільшення за дебетом рахунків 23 «Виробництво», 92 «Адміністративні витрати» тощо та кредитом субрахунку 474; зменшення за дебетом субрахунку 474 та кредитом субрахунку 719 «Інші доходи від операційної діяльності».

Порядок відображення в бухгалтерському обліку створення, коригування та використання забезпечень наведено в таблиці 2.17

Таблиця 2.17

Створення, коригування та використання забезпечень

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		
		Дт	Кт	Сума, грн.
1	Створено ліквідаційне забезпечення: на виплату вихідної допомоги адміністративному персоналу	92	474	8000
	на сплату штрафу за порушення умов договору	948	474	10000
2	Зменшено ліквідаційне забезпечення на сплату штрафу	474	719	6000
3	Збільшено ліквідаційне забезпечення на виплату вихідної допомоги	92	474	1000
4	Нараховано вихідну допомогу	474	663	9000
5	Сплачено штрафні санкції	685	311	4000
6	Списано сплачену суму штрафів за рахунок забезпечення	474	685	4000

Джерело: [15]

Все майно (грошові кошти, основні засоби, запаси тощо), що залишилося після розрахунків з кредиторами, розподіляється між учасниками. Можна привести приклад передліквідаційного балансу ТОВ «Кам'янець-Подільський Птахокомбінат» за умови, якщо підприємство не прийме стратегію розвитку, вказану в плані санації. (таблиця 2.18)

Відображення в бухгалтерському обліку розподілу майна проводиться у два етапи. Спершу суми на рахунках власного капіталу списуються у кореспонденції з субрахунком 672 «Розрахунки за іншими виплатами». Потім фактична видача майна відображається за кредитом відповідних рахунків обліку майна у кореспонденції з дебетом субрахунку 672.

Видача учасникам основних засобів оформляється актом приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (типова форма № ОЗ-1, затверджена наказом № 352), видача запасів – звичайною накладною.

Якщо кошти видаються учасникам з каси підприємства, слід оформити видатковий касовий ордер, перерахування з банківського рахунку підприємства на рахунки учасників оформляються платіжним дорученням.

Таблиця 2.18

**Передліквідаційний баланс ТОВ «Кам'янець-Подільський
Птахокомбінат»**

Актив	Код рядка	На дату балансу (сума, грн.)	Пасив	Код рядка	На дату балансу (сума, грн.)
1	2	3	1	2	3
I. Необоротні активи			I. Власний капітал		
Основні засоби:			Статутний капітал	300	6560,1
залишкова вартість	010	335,7	Додатковий вкладений капітал	320	
первісна вартість	011	1116,3	Резервний капітал	340	
знос	032	(780,6)	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	(19459,2)
Усього за розділом I	080	340,2	Усього за розділом I	380	(12899,1)
II. Оборотні активи			II. Забезпечення таких витрат і платежів		
Виробничі запаси	100	204,9	Усього за розділом II	430	–
Готова продукція	130	24,1	III. Довгострокові зобов'язання		
Товари	140	180,8	Усього за розділом III	480	–
Кошти та їх еквіваленти:		64,6	IV. Поточні зобов'язання		24239,4
в національній валюті	230	64,6	Усього за розділом IV	620	24239,4
Усього за розділом II	260	68000	V. Доходи майбутніх періодів	630	–
Баланс	280	11340,3	Баланс	640	11340,3

Джерело: складено автором

У таблиці 2.19 наведено бухгалтерський облік розподілу майна за умовами прикладу таблиці 2.18.

Таблиця 2.19

Розподіл майна між учасниками

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		
		Дт	Кт	Сума, тис. грн.
1	Відображено заборгованість підприємства перед учасниками на суму: статутного капіталу	40	672	6560,1
	додаткового капіталу	42	672	
	резервного капіталу	43	672	
	нерозподіленого прибутку	44	672	
2	Передано учасникам: основні засоби (на залишкову вартість) на суму зносу	672	10	335,7
	матеріали	13	10	780,6
	готову продукцію	672	209	204,9
	товари	672	26	24,1
	кошти з розрахункового рахунку на рахунок учасників	672	28	180,8
		672	311	64,6

Джерело: складено автором

Фактично бухгалтерські записи з розподілу майна між учасниками є останніми в діяльності підприємства. За наслідками таких записів підприємство отримує нульовий баланс. Хоча підприємство існує до моменту виключення з Єдиного державного реєстру, однак відображати в бухгалтерському обліку вже нічого.

РОЗДІЛ 3.

АУДИТ ПРОЦЕСІВ ЛІКВІДАЦІЇ ТА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Методика аудиту процесів ліквідації та банкрутства підприємства

Аудит може проводитися з ініціативи суб'єкта господарювання, у випадках, передбачених законодавством України, стає примусовим. Планування аудиту проводиться відповідно до принципів аудиту: комплексності, безперервності, оптимальності планування. Під час планування аудиторіві необхідно розробити та задокументувати стратегію аудиту та детальний план аудиту [43, с.54]. Підприємству слід підготувати фінансову звітність (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки) на момент постанови про відкриття ліквідаційної процедури. Постанову про відкриття ліквідаційної процедури складає господарський суд.

Виділяють 5 етапів процедури проведення аудиту банкрутства підприємства.

- Збір інформації
- Планування діяльності
- Оцінка систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю
- Оцінка ризику та суттєвості
- Узагальнення результатів аудиторських процедур

Аудиторські процедури застосовуються на кожному етапі [43, с.122]. Аналітичні процедури являють собою процедури, які передбачають проведення аналізу важливих фінансових показників з метою вивчення відхилень від норм. Аудитору слід звернути увагу на міжнародний стандарт аудиту 300 “Планування аудиту фінансової діяльності” [28, с.278], в якому прописано, що планування є обов'язковим. На рис. 3.1 відображені дії аудитора під час процедури планування

Дії аудитора під час планування ревізії

Джерело: [35]

Ліквідаційна процедура – судова процедура, основною метою якої є призначення судом ліквідації заборгованості банкрута шляхом продажу майна та проведення розрахунків по його боргах. Загальний строк ліквідаційної процедури не може перевищувати дванадцять місяців. Господарський суд приймає постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної справи [7, с.66].

Основними етапами ліквідаційної процедури є:

- облік інвентаризації;
- оцінка та продаж майна;
- облік витрат на проведення процедури;
- облік розрахунків з кредиторами [57, с.17].

Ліквідатор, встановлений господарським судом в постанові про визнання боржника банкрутом, проводить ліквідаційні процедури. Поряд з ліквідатором призначається господарським судом ліквідаційна комісія. У випадку надання підприємству фінансової допомоги для виходу із кризи, підприємство може вдатися до санації. Санація боржника (необов'язкова судова процедура) – це система заходів, що здійснюється під час заведення справи про банкрутство, яка спрямована на оздоровлення фінансовогосподарського стану боржника та задоволення вимог кредиторів [14, с.11]. Процедура санації вводиться за ухваленням господарського суду у строк, що не перевищує строк дії процедури розпорядження майном. В той же час господарський суд призначає керуючого

санацією. Форми санації визначені в Законі України “Про відновлення платоспроможності або визнання його банкрутом” [46]. Альтернативні санаційні заходи та їх форми дозволяють планувати санаційну процедуру, тому аудитор може запропонувати наступні оздоровчі заходи: (рис.3.2):

Рисунок 3.2.

Джерело:[35]

В процесі перевірки аудитор має використовувати тести засобів контролю, призначенням яких є виявленням значних недоліків заходів контролю, які призводять до помилок в деклараціях, та аналітичні процедури, що застосовуються з метою оцінки ймовірності настання банкрутства підприємства.

При банкрутстві підприємства одним з найважливіших завдань аудиту є вияв ознак протиправних дій:

- скорочення майна, який необхідний для діяльності підприємства;
- придбання та продаж товарів на не вигідних умовах для підприємства-боржника;
- перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською;
- виведення коштів в статутний капітал іншого підприємства [46].

В аудиті існують чотири стадії процедури банкрутства: досудова санація, оголошення справи про банкрутство, план санації та припинення справи про банкрутство.

При першій стадії “досудової санації” аудитор, з метою попередження стану, проводить оцінку фінансового стану боржника.

При оголошенні справи про банкрутство аудитору слід:

- підтвердити неплатоспроможність боржника розрахуватися з кредиторами в повному обсязі;
- оцінити фінансовий стан підприємства-боржника після оголошення справи про банкрутство;
- виміряти достатність розміру майна для покриття судових витрат;
- провести експертизу фінансової діяльності боржника;
- виявити ознаки прихованого та фіктивного банкрутства.

Згодом аудитор проводить інвентаризацію та оцінку стану майна боржника. При припиненні справи про банкрутство має податися інформація про платоспроможність боржника.

Останнім етапом аудиторської перевірки є узагальнення результатів аудиту. Міжнародний стандарт аудиту 230 “Аудиторська документація” [28] є одним із міжнародних стандартів, яке регулює узагальнення результатів аудиту. Але в міжнародних стандартах відсутня інформація щодо форми та змісту робочого документу аудитора. Аудитору слід самостійно скласти робочий документ відповідно положень законодавства України. Тому в таблиці 3.1 та таблиці 3.2 пропонуються наступні форми робочих документів аудитора:

Таблиця 3.1

Робочий документ аудитора при перевірці активів

Назва статті активу	Облікові дані з балансу	Фактичні дані	Відхилення	Причина відхилення
Необоротні активи	340,2	340,2	-	-
Запаси	204,9	204,9	-	-
Кошти	64,6	60	+4,6	Несвоєчасне повернення в касу

Джерело: розробка автора

Таблиця 3.2

Робочий документ аудитора при перевірці пасивів

Назва статті пасиву	Облікові дані з балансу	Фактичні дані	Відхилення	Причина відхилення
Власний капітал	-12899,1	-12899,1	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-19459,2	-15000	+4459,2	Ухилення від сплати кредиту \ приховання заборгованості від кредиторів
Поточні зобов'язання	24239,4	24239,4		-

Джерело: розробка автора

В кінці перевірки аудитор створює аудиторський звіт. Аудиторський звіт – це узагальнений документ, адресований керівництву компанії, що містить відомості про хід роботи аудиту, виявленні відхилення від встановлених норм, значні порушення у фінансовій звітності, який є підставою для складання аудиторського висновку. Приклад аудиторського звіту наведений у Додатку А

Суб'єкти господарювання мають право ініціювати аудиторську перевірку в процесі ліквідації підприємства. Головою метою проведення аудиту є оцінювання платоспроможності на підставі експертизи фінансової звітності, аналізу фінансово-господарської діяльності та здійснення планів антикризових заходів.

Аудиторська перевірка має проводитись згідно стандартів, вимог та процедур для забезпечення достовірної інформації стану підприємства, на всіх етапах ліквідації.

У випадку санації аудитор може підготувати оздоровчі заходи для підприємства або запропонувати реорганізацію підприємства.

Під час процедури банкрутства, аудитор зобов'язаний перевірити платоспроможність боржника, провести аналіз його фінансової діяльності, визначити чи не є банкрутство фіктивним або прихованим.

Виявлені відхилення, порушення у фінансовій звітності та всі результати перевірки мають бути задокументовані в аудиторському звіті на підставі робочих

документів, у зв'язку з відсутністю їх типових форм в статті запропоновано рекомендації по їх створенню.

3.2. Досвід вітчизняних підприємств аудиту процесу ліквідації

На даний час існує багато моделей та методів прогнозування банкрутства, що дозволяють оцінювати і діагностувати ступінь платоспроможності підприємства чи установи. Дискримінантний аналіз є методом багатовимірного статистичного аналізу, що належить до теорії розпізнавання образів. Натепер дискримінантні методи набули широкого застосування для побудови економіко-математичних моделей прогнозування банкрутства.

Однією з найбільш відомих дискримінантних моделей є універсальна дискримінантна модель українського дослідника О. Терещенка (3.1) [63]:

$$Z = 1,5K_1 + 0,08K_2 + 10K_3 + 5K_4 + 0,3K_5 + 0,1K_6 \quad (3.1),$$

де $K_1, \dots, K_6$ – коефіцієнти змінних.

Опис даних коефіцієнтів наведено в таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Опис коефіцієнтів універсальної дискримінантної моделі Терещенка

Позначення	Коефіцієнт	Розрахунок
K_1	Відношення коштів до залученого капіталу	Гроші та їх еквіваленти / (Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання)
K_2	Відношення валюти балансу до залученого капіталу	Баланс / (Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання)
K_3	Відношення балансового прибутку до валюти балансу	Чистий прибуток(збиток) / Баланс
K_4	Відношення балансового прибутку до виручки від реалізації продукції	Чистий прибуток (збиток) / Чистий дохід від реалізації
K_5	Відношення виробничих запасів до виручки від реалізації продукції	Виробничі запаси / Чистий дохід від реалізації
K_6	Оборотності основного капіталу	Чистий дохід від реалізації / (Довгострокові зобов'язання + Необоротні активи)

Джерело: [63]

Якщо $Z > 2$, підприємству банкрутство не загрожує; якщо $1 < Z < 2$, фінансова стійкість підприємства порушена; проте якщо своєчасно запровадити

антикризові заходи, банкрутство не загрожуватиме; якщо $0 < Z < 1$, існує загроза банкрутства за відсутності заходів щодо санації; якщо $Z < 0$, підприємство вже майже збанкрутіло.

Переваги моделі: простота розрахунків, урахування галузевих особливостей підприємств, використовує різноманітні модифікації базової моделі до підприємств різних видів діяльності для визначення критичних значень показників як індикатора ймовірності банкрутства підприємства конкретної галузі [52]. Проте вона не позбавлена недоліків, оскільки дані прогнозу є суб'єктивними, що може впливати на точність оцінки. Крім того, модель націлена на універсальність більше, ніж на практичну ефективність.

Моделлю прогнозування оберемо модель Матвійчука [18] – одну з найпопулярніших моделей прогнозування банкрутства українських підприємств.(3.2.)

$$Z = 0,033X_1 + 0,268X_2 + 0,045X_3 - 0,018X_4 - 0,004X_5 - 0,015X_6 + +0,702X_7 \quad (3.2)$$

де $X_1, \dots, X_6$ – коефіцієнти змінних.

Опис даних коефіцієнтів наведено в таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Опис коефіцієнтів моделі Матвійчука

Позначення	Коефіцієнт	Розрахунок
X1	Мобільності активів	Оборотні активи / Необоротні активи
X2	Оборотності кредиторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації / Поточні зобов'язання
X3	Оборотності власного капіталу	Чистий дохід від реалізації / Власний капітал
X4	Окупності активів	Баланс / Чистий дохід від реалізації
X5	Забезпеченості власними оборотними засобами	(Оборотні активи – Поточні зобов'язання) / Оборотні активи
X6	Концентрації залученого капіталу	(Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання) / Баланс
X7	Покриття боргів власним капіталом	Власний капітал / (Забезпечення наступних витрат і платежів + Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання)

Джерело:[18]

Залежно від значення Z прогнозується така ймовірність банкрутства: якщо під час оцінювання фінансового стану підприємства отримано значення $Z > 1,104$, то це свідчить про задовільний фінансовий стан та низьку ймовірність

банкрутства. Зі збільшенням значення Z підвищується стійкість стану компанії. За значення $Z < 1,104$ виникає загроза фінансової кризи. Відповідно зі зменшенням Z росте загроза банкрутства аналізованого підприємства [18].

Перевагами такого підходу є значно вища точність діагностування банкрутства підприємства порівняно з іншими моделями. Серед недоліків варто відзначити виділення лише двох класів стану компанії, але з використанням дискримінантної моделі цього недостатньо для оцінювання реального фінансового положення.

Для прогнозування банкрутства існує підхід, який ґрунтується на використанні штучних нейронних мереж, що були створені для відтворення і моделювання структури мозку та здатності біологічних нервових систем навчатися і виправляти помилки. Кожен нейрон подібної мережі взаємодіє лише із сигналами, які він періодично отримує, і сигналами, які він періодично надсилає іншим. Таким чином, генерується та виводиться результат (банкрут чи не банкрут).

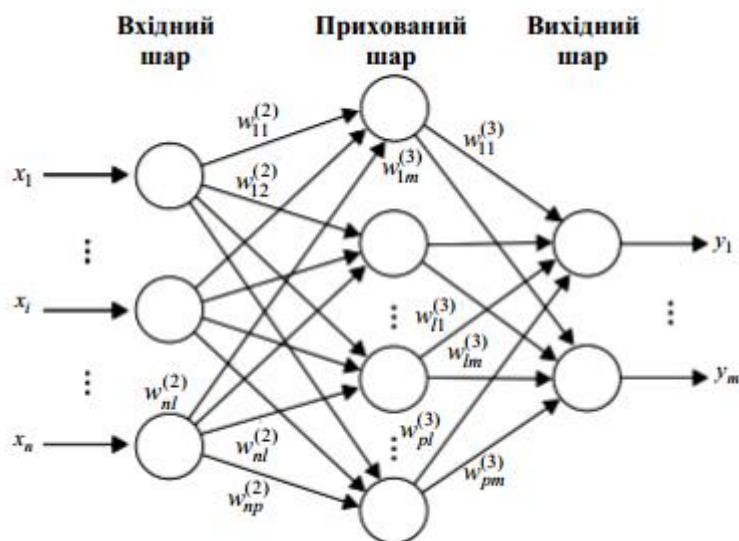
Для навчання нейронних мереж застосовують алгоритми двох типів: кероване (навчання з учителем) і некероване (навчання без вчителя). Найчастіше застосовується навчання з учителем.

Більшість учених, які досліджували проблему прогнозування банкрутства, доходили висновку, що нейронні мережі більш точні, аніж класичні статистичні підходи [18].

Перевагами штучних нейронних мереж є здатність до навчання без припущень щодо функціональної залежності змінних. Особливістю нейронної мережі є те, що вона виглядає як «чорний ящик», тому отримати в явному вигляді знання проблематично. Іншим недоліком штучних нейронних мереж є складність процесу створення і оптимізації топології нейронної мережі.

Побудуємо штучну нейронну мережу типу перцептрон (рис. 3.3), який обчислює вихідні змінні через послідовне нелінійне перетворення у нейронах вхідного шару, зважених ваговими коефіцієнтами міжнейронних зв'язків.

Структура нейронної мережі типу перцептрон

Джерело: [65]

Важливо визначити незалежні та залежні показники, які будуть використані для побудови моделі нейронної мережі. Як вхідні дані обрано такі фінансові показники: коефіцієнт трансформації (оборотності активів), коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансової незалежності, частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах. Залежною змінною буде клас кризового стану, визначений на основі фінансового стану компанії.

На ймовірність настання банкрутства вказуватимуть такі значення вихідних змінних:

- підприємству нічого не загрожує, оскільки воно фінансово стійке;
- наявні певні фінансові труднощі, існує невелика ймовірність настання банкрутства;
- підприємство має високий рівень ризику стати банкрутом.

Навчальна вибірка складається із 43 спостережень підприємств різних галузей (зокрема, Публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Світоч», Приватне акціонерне товариство (ПрАТ) «Росинка» тощо), які мають різний фінансовий стан, з метою їх класифікації до різних кризових категорій. Вихідні класи кризи

визначено на основі методики Міністерства фінансів України; 18 спостережень належало до першого класу, 10 – до другого і 15 – до третього.

Точність нейронної мережі на навчальній вибірці становила 97,7%, що свідчить про задовільний результат. Матрицю помилок наведено у табл. 3.5

Таблиця 3.5

Матриця помилок моделі нейронної мережі

Клас кризи	1	2	3
1	18	0	0
2	1	9	0
3	0	0	15

Джерело: [65]

Із таблиці видно, що лише один раз підприємство, що належало до другого класу, нейронною мережею віднесено до першого.

Звіт про класифікацію наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Звіт про класифікацію моделі нейронної мережі

Значення вихідних змінних	Precision	Recall	F1-score	Кількість входів кожного класу
1	0,95	1,00	0,97	18
2	1,00	0,90	0,95	10
3	1,00	1,00	1,00	15
Середнє/усього	0,98	0,98	0,98	43

Джерело: [65]

Для перевірки точності моделі обрано об'єкт дослідження роботи – ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат». Для аналізу відібрано дані з фінансової звітності за 2013– 1 півріччя 2018 рр. з даних бухгалтерського балансу та Звіту про фінансовий результат, які відображені у Додатку Б. (таблиця 3.7.)

Таблиця 3.7

Результати застосування моделі Терещенка для ТОВ

«Кам'янець-Подільський птахокомбінат» (2015– 1 півріччя 2018 рр.)

	Відношення коштів до залученого капіталу						Модель Терещенка
	2015	0,001755	0,516177	-0,05779	-0,15908	0,073067	8,559813
2016	0,002073	0,482218	-0,06952	-0,23618	0,048747	9,454028	-0,875140
2017	0,002665	0,467846	-0,11652	-0,31871	0,049421	12,186949	-1,484795
1 півріччя 2018	0,002575	0,088054	-0,38153	-0,34116	0,141319	0,147738	-5,45931

Джерело: складено автором

Аналізуючи результати моделі Терещенка (табл. 3.7.), можна зробити висновок, що всі значення Z становлять $0 > Z$, тобто згідно з моделлю Терещенка підприємство є банкрутом. Незважаючи на це, валюта балансу коливається в межах 10000-11000 тис. грн., що свідчить про високий рівень дебіторської заборгованості

За даними моделі Матвійчука (табл. 3.8), якщо за результатами оцінювання фінансового стану значення $Z \leq 1,104$, то виникає загроза фінансової кризи. Порівняно з результатами моделі Терещенка за 2015–2017 рр. діяльності ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» модель Матвійчука також оцінила як непродуктивний, але з меншою ймовірністю банкрутства, ніж визначено за даними моделі Терещенка. При цьому значення Z з роками тільки збільшувалось, що свідчить про збільшення платоспроможності підприємства після 2015 р.

Таблиця 3.8

Результати застосування моделі Матвійчука для ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» (2015–2017 рр.)

	Коефіцієнти моделі Матвійчука							Модель Матвійчука
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	
2015	22,561443	0,187526	-0,38759	2,752565	-1,02319	1,937318	-0,48382	0,363186
2016	31,116709	0,141948	-0,27415	3,397145	-1,1404	2,073750	-0,51778	0,601380
2017	32,334215	0,171044	-0,32142	2,735238	-1,20356	2,137456	-0,53216	0,648350
1 півріччя 2018	2,995816	0,276997	-0,10798	0,894195	-4,38498	11,35669	-0,91195	-0,64085

Джерело: складено автором

Аналізуючи результати таблиці 3.8, можна помітити, що у 2013–2017 рр. значення Z моделі Матвійчука для Тов «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» є значно меншим за мінімальний 1,104, що свідчить про глибокий рівень фінансової кризи на підприємстві. Проте, слід зазначити, що даний показник за обраний період часу збільшився, що свідчить про те, що обраний підприємством план санації працює ефективно. Можна зробити висновок, що порівняно з моделями Матвійчука та Терещенка модель нейронної мережі дає змогу більш детально аналізувати ситуацію на підприємстві і незначні фінансові труднощі не вважаються значною загрозою банкрутства.

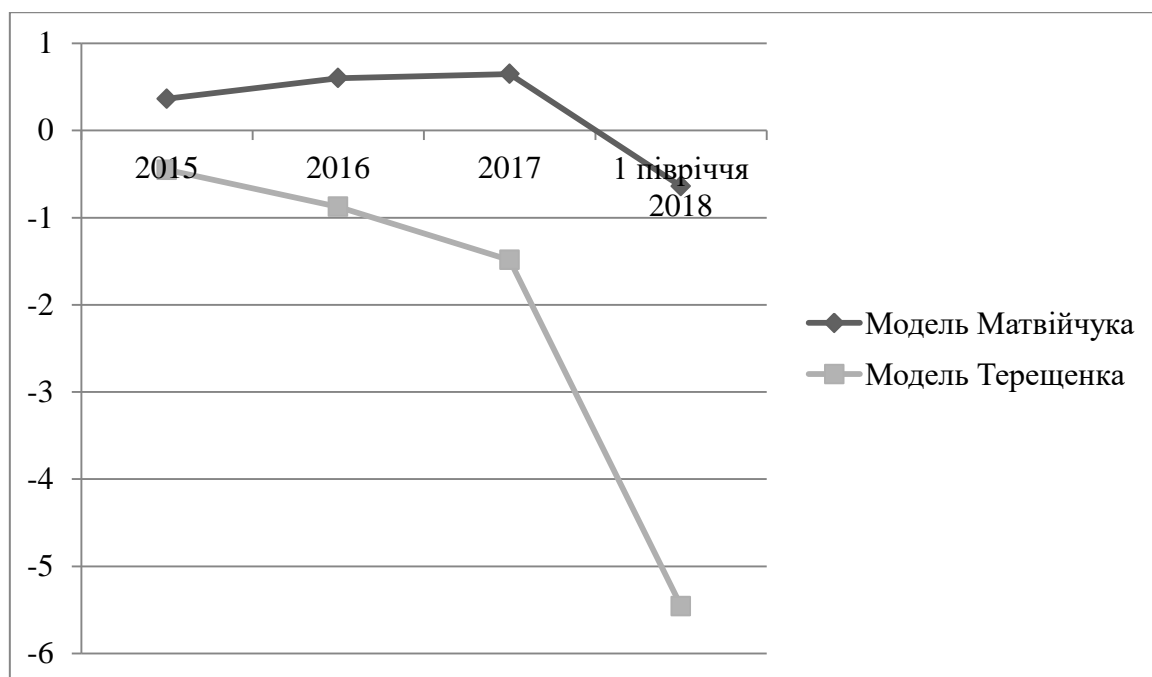
Таблиця 3.9

Результати застосування моделі нейронної мережі для ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» (2015-2017 рр.)

	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Коефіцієнти				Клас кризи
		швидкої ліквідності	трансформації	рентабельності	фінансової незалежності	
2015	1,027721	0,480567	29,15	-0,020528	-0,937318	3
2016	1,014810	0,460283	29,08	-0,068673	-1,073750	3
2017	1,018627	0,445357	29	-0,116819	-1,137456	3
1 півріччя 2018	0,210794	0,146557	-0,38106	-38,1056	-10,3312	3

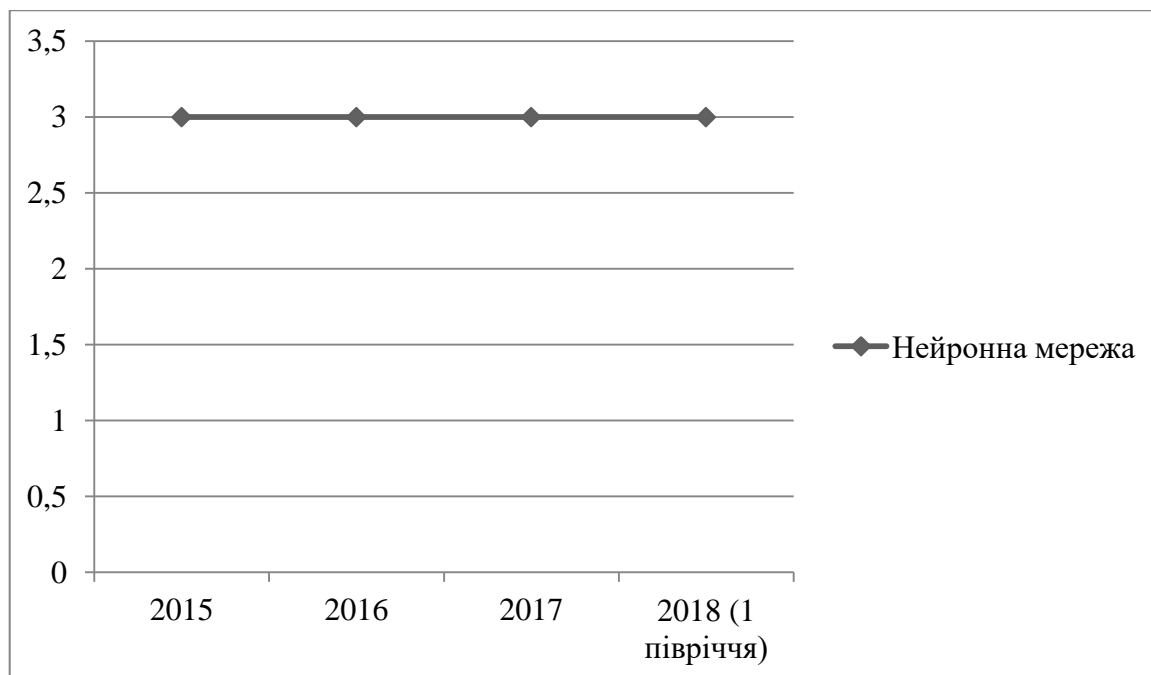
Джерело: розробка автора

Графіки порівняння значень результатів трьох розглянутих моделей зображено на рис. 3.4 та рис. 3.5.

Рис. 3.4. Результат застосування моделей Матвійчука та Терещенка для ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»

Як можна побачити з рисунка 3.4, згідно з моделювань Терещенка та Матвійчука даних балансу ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат», обрана підприємством стратегія санації є не ефективною; якщо керівництво не прийме екстремальних рішень щодо санації, підприємство можна вважати банкрутом.

Рис. 3.5. Результати застосування моделі нейронної мережі для ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»

Отже, в Україні є велика кількість досить точних моделей передбачення банкрутства підприємства, серед яких модель Терещенка і модель Матвійчука. Останнім часом, з розвитком інформаційних технологій, набуває популярності модель прогнозування банкрутства шляхом використання нейронних мереж. Варто зазначити, що модель нейронної мережі для ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» дала точніші результати, аніж моделі Матвійчука і Терещенка. Модель Матвійчука характеризується досить високою точністю, але має недоліки з віднесенням підприємства лише до двох категорій – банкрут і не банкрут. Модель Терещенка має недоліки щодо точності; вона правильно розпізнає лише збиткові підприємства, які мають значні фінансові труднощі, але при цьому відносить до банкрутних і ті, які ще перебувають у задовільному стані.

Що стосується порівняння даних моделей на прикладі ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат», то можна сказати, що незважаючи на те, що на підприємстві відбуваються позитивні зміни у фінансовому плані, цих змін недостатньо, щоб підприємство вийшло з довготривалої фінансової кризи.

3.3. Вдосконалення методики проведення аудиту ліквідаційного процесу

Ринкове оточення для усіх без винятку суб'єктів-учасників ринку є потенційно «ворожим», і, відповідним чином регулюючи їх діяльність та оцінюючи ефективність, з неминучістю диференціює їх на дві категорії: прибуткові та збиткові підприємства. Тривале функціонування збиткового підприємства в оточенні конкурентів є неможливим і в країнах еволюційно сформованої ринкової економіки, як правило, припиняється за допомогою узаконених процедур банкрутства, без яких забезпечення стабільного функціонування всієї системи ринкових стосунків є нереальним.

Однак, в Україні такий важливий інструмент лібералізованої економіки, як банкрутство до останнього часу з різних причин використовується вкрай незадовільно, що породило проблему масового існування в системі господарсько-економічних стосунків не просто підприємств-боржників, а підприємств-квазібанкрутів, які внаслідок втрати платоспроможності перестали бути повноцінними учасниками цих стосунків і перетворились в потужний загальносистемний чинник гальмування економічних перетворень, зниження ділової активності, створення дефіциту фінансово-кредитних ресурсів, вимушеного використання бартерних схем обміну товарами і послуг тощо. Це, в свою чергу, створює ситуацію, що в кожній області України зустрічаються підприємства, що ліквідуються або визнані банкрутом. За період 2014-2016 рр. за даними статистичних органів в Україні 69816 підприємств припинили своє існування, а 17833 збанкрутували [31].

За роки свого існування незалежний аудит став невід'ємним елементом ринкових відносин і надійним гарантом здійснення підприємницької діяльності господарюючими суб'єктами. Аудит як незалежна форма фінансово-економічного контролю, проводиться з метою стабілізації економічного розвитку, усунення негативних проявів трансформаційних процесів, забезпечення інтересів і прав власників підприємств, поліпшення системи управління, попередження виникнення складних економічних ситуацій. Перелік проблем в аудиті, що потребують

роз'яснення, збільшується у процесі реформування системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні.

З прийняттям Закону України "Про аудиторську діяльність" аудит набув офіційного статусу. Незалежний аудит господарської діяльності в розвинутих державах, як і бухгалтерський облік, призначений перш за все захищати права власника, підтверджуючи достовірність бухгалтерської звітності [43].

Відкритість і гласність фінансово-господарської діяльності дуже актуальна для підприємств, які ліквідуються. Як свідчить практика аудиторських перевірок на більшості підприємств, які зазнали розорення і збанкрутували, панувала безконтрольність і невідповідність виконавчих органів власникам. Насамперед це стосується відкритих акціонерних товариств, що проходили процес приватизації поетапно, серед акціонерів - більшість дрібні вкладники. Вони мало обізнані з економічними процесами, що відбуваються на їхніх підприємствах, недостатньо знають законодавство, не мають досвіду участі в управлінні новими господарськими формуваннями.

Деякі акціонерні товариства протягом двох - трьох років поетапного акціонування не скликали жодних загальних зборів, мотивуючи це відсутністю коштів на проведення заходів. На підприємствах не були опрацьовані та не затверджені Положення про утворення і використання резервів, Положення про виплату дивідендів тощо.

Посилення контролю за забезпеченням прав власників, покладає на незалежних аудиторів і аудиторські фірми України серйозне завдання - підтвердити достовірність даних бухгалтерської звітності підприємства-боржника, що дало б змогу власникам прийняти правильні рішення щодо підсумків діяльності підприємства, ефективності роботи керівництва (менеджерів), його відповідальності і т. ін. Відповідно до переліку питань, що застосовуються у вимогах до аудиторської перевірки, незалежні аудитори (фірми) представляють замовнику відомості про розмір, склад і структуру власного капіталу. Керівництву належить допомогти опрацювати механізм покриття збитків, а також залучити власників до вирішення питань фінансово-господарської діяльності підприємства. Аудиторам необхідно ознайомитись

з основними документами - статутом, установчими документами, протоколами зборів акціонерів, засновників, де може міститись інформація про виплату винагород, укладених контрактів і угод, придбання власності, довготермінові позики, надані забезпечення, гарантії.

Ці питання не повинні залишатися поза увагою аудиторів і мають знайти своє місце в аудиторському висновку, який дається клієнту за підсумками перевірки.

Ліквідація підприємства проводиться за рішенням власника та за участю трудового колективу або органу, уповноваженого створювати підприємства, чи за рішенням суду або арбітражного суду. Підприємство вважається реорганізованим або ліквідованим з моменту виключення його з державного реєстру України.

Особливості процесу ліквідації підприємства як об'єкта обліку та контролю позначаються на завданні, організації і методах проведення аудиторської перевірки. Особливого значення набуває якість інформації про підприємство, що ліквідується, стан звітності підприємства, додержання чинного законодавства, яке регулює цей процес і складання аудиторського звіту незалежним аудитором. Це пов'язано з важливістю самого об'єкта перевірки.

Відповідно Закону "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. за № 996-ХІУ звітним періодом підприємства, що ліквідується, є період з початку звітного року до дати рішення про його ліквідацію [45]. Ліквідація підприємства здійснюється ліквідаційною комісією, яка утворюється власником або уповноваженим ним органом, а також встановлюється порядок і терміни проведення ліквідації і термін для заяви претензій кредиторів, який не може бути меншим від двох місяців з моменту оголошення про ліквідацію. Ліквідаційна комісія (орган, що проводить ліквідацію) оцінює наявне майно ліквідованого підприємства і розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс і подає його власнику або органу, який призначив ліквідаційну комісію.

Достовірність і повнота ліквідаційного балансу повинна бути підтверджена аудитором (аудиторською фірмою), за винятком тих організацій, що повністю утримуються за рахунок бюджету і не займаються підприємницькою діяльністю.

По закінченні терміну для пред'явлення вимог кредиторами ліквідаційна комісія складає проміжний ліквідаційний баланс, який містить інформацію про склад майна підприємства-боржника, пред'явлених кредиторами вимог, а також результатів їх розгляду.

Дебіторська та кредиторська заборгованість повинна бути підтверджена актами звірок. Кредитори виявляють зацікавленість до ходу процедури ліквідації підприємства, особливо якщо причиною є банкрутство. Вони ініціюють проведення аудиторської перевірки діяльності ліквідаційної комісії або арбітражного керуючого: наскільки вони дотримуються прийнятих рішень кредиторів, розподіляють кошти від реалізації активів.

При аудиті ліквідації підприємства перш за все необхідно ознайомитись з угодами щодо відчуження майна і відступлення дебіторської заборгованості, що мали місце за останні місяці перед заявленням про ліквідацію, оскільки ліквідатор може пред'явити позови про розірвання укладених договорів і угод, визнати їх недійсними.

З метою перевірки реалізації активів підприємства-боржника необхідно простежити спрямування активів, їх цілісність з моменту призначення ліквідаторів до продажу. До уваги береться вид майна, що призначене для продажу, а саме:

- майно, що обліковується за даними бухгалтерського обліку;
- майно, що не значиться в обліку, але є в наявності (не оприбутковано, минув термін корисного використання);
- майно, якого нема в наявності, але є документи, що підтверджують його одержання. [54]

Аудитору необхідно перевірити дотримання порядку реалізації майна шляхом звірки документів, що підтверджують реалізацію майна із затвердженими цінами. При виявленні відхилень фактичних цін від оціночної вартості слід проаналізувати їх причини та визначити обґрунтованість результатів оцінки активів.

Після завершення розрахунків з кредиторами, реалізації активів, розрахунками із засновниками по розподілу доходів, розрахунку з бюджетом ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс.

Аудит передбачає здійснення перевірки підприємства-боржника відповідно до певних стандартів і принципів. Мета аудиту підприємства, що ліквідується, вирішення конкретного завдання, визначеного законодавством, системою нормативного регулювання аудиторської діяльності в Україні, договірними зобов'язаннями аудитора і клієнта. При цьому головний напрямок аудиту - встановлення достовірності даних про наявність активів, відображення капіталу та зобов'язань, результатів діяльності, представлених у ліквідаційному балансі та інших формах фінансової звітності економічного суб'єкта, а також відповідність фінансових і господарських операцій, що в них відображені, нормативним вимогами.

Аудиторська перевірка фінансової звітності має бути проведена в найкоротший термін, а її результати повинні стати корисними підприємству - клієнту та іншим зацікавленим сторонам. Тому поглибленого наукового дослідження потребують методологія та організація аудиту підприємства, яке ліквідується, удосконалення його законодавчого та нормативного регулювання.

Зміна завдань обліку та формування фінансової звітності підприємства-боржника спричиняє необхідність вирішення аудиторами, крім традиційних завдань аудиту щодо перевірки звітності підприємства, і низки специфічних проблем та нових напрямків перевірки, а саме:

- перевірки дотримання облікової політики і застосування облікових оцінок;
- відображення й обліку результатів розгляду пред'явлених кредиторами вимог та упорядкування реєстру кредиторів і дотримання черговості задоволення їх вимог;
- достовірності проміжного ліквідаційного балансу та контролю щодо відповідності бухгалтерських проведення і правильності визначення вихідного сальдо рахунків ліквідаційного балансу;

- перевірки наявності повідомлень про ліквідацію всім дебіторам, виявленим за даними бухгалтерського обліку й актів звірки заборгованості або гарантійних листів, де боржники визнають свою заборгованість;
- правильності оцінки результатів реалізованого чи переданого правонаступнику майна підприємства-боржника;
- контролю щодо повноти і правильності розрахунків з бюджетом і соціальними фондами;
- перевірки ув'язки фінансового та податкового обліку, що вівся на підприємстві, і відображення їх наслідків у звітності;
- перевірки порядку та дотримання чинного законодавства розрахунків із засновниками щодо розподілу доходів і відсудження їм частки в майні підприємства, що ліквідується;
- перевірки розміру і доцільності витрат ліквідатора.

Крім того, аудиторі необхідно зібрати відомості про організаційну структуру підприємства, його партнерів, довготерміновий бізнес-план, філіальну мережу, види і обсяги господарських операцій між асоційованими підприємствами, такі як: обмін основними засобами, позики, фінансова допомога, оформлення взаємної заборгованості тощо.

Найголовнішим завданням аудиту підприємства-боржника є одержання інформації про визначення можливих шляхів виводу активів з під контролю підприємства, відстежити використані схеми та прийняти найбільш раціональні заходи для повернення активів, тим самим забезпечивши достовірність підтвердження даних ліквідаційних і проміжних балансів.

Аудит фінансової звітності підприємства, що ліквідується, має здійснюватись не тільки відповідно до загальноприйнятих норм, стандартів і положень аудиту, а й з врахуванням галузевих особливостей, сфер діяльності підприємства та його форми власності. При проведенні аудиту має бути задіяна вся специфічна інформаційно-економіко-правова база з урахуванням усіх зацікавлених сторін процесу ліквідації.

ВИСНОВКИ

Розглядаючи сутність банкрутства, як економічного явища можна застосувати наступне визначення: банкрутство – це наслідок глибокої фінансової кризи, системи заходів по управлінню, яка не призвела до позитивних результатів. Під фінансовою кризою слід розуміти розбалансування діяльності підприємства та обмежені можливості його впливу на фінансові відносини. Кризова ситуація, для подолання якої не було вжито відповідних заходів, може призвести до значного розбалансування економічного організму підприємства, неможливості фінансового забезпечення своєї діяльності, що розглядається як банкрутство підприємства.

Підприємство вважається ліквідованим з дня внесення запису про його ліквідацію до державного реєстру. Положення про Єдиний державний реєстр і реєстрацію відомостей у ньому визначено розділом II Закону №755-IV (статті 16 – 22). Згідно з п. 10 ст. 36 цього Закону реєстратор не пізніше наступного дня з дати державної реєстрації ліквідації повинен видати голові ліквідаційної комісії або надіслати рекомендованим листом з описом вкладення один примірник оригіналу установчих документів і свідоцтво про реєстрацію юридичної особи, на яких ставиться спеціальна позначка про державну реєстрацію припинення юридичної особи. Крім того, державний реєстратор не пізніше наступного дня з дати державної реєстрації припинення юридичної особи зобов'язаний направити повідомлення про це до відповідних органів статистики, ДПС, Пенсійного фонду і фондів соціального страхування.

Процедура ліквідації регулюється багатьма нормативно-правовими актами, зокрема, Цивільним та Господарським кодексами України, законами України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців», «Про господарські товариства», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та ін.

За об'єкт дослідження було обрано Товариство з обмеженою відповідальністю «Кам'янець - Подільський птахокOMBінат»

Згідно розрахованих коефіцієнтів стан Товариства з обмеженою

відповідальністю "Кам'янець - Подільський птахокомбінат", є критичною. підприємство систематично порушує терміни розрахунків з постачальниками та підрядниками за виконані роботи та отримані послуги. Зобов'язання перед кредиторами значно перевищують величину власних обігових коштів, про що свідчить порушення справи про визнання підприємства банкрутом.

Оцінка активів та зобов'язань підприємства безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності, на підставі якої приймається рішення про його неплатоспроможність та можливе банкрутство. Вибір підприємством виду оцінювання залежить від вимог стандартів обліку, економічної доцільності (стратегічної мети), діючих законодавчих актів. При санації боржника оцінка активів у господарській діяльності базується на історичній собівартості та з використанням методів оцінювання, встановлених наказом про облікову політику підприємства; при продажу активів у санації використовується експертна оцінка (теперішня вартість)

Фактично бухгалтерські записи з розподілу майна між учасниками є останніми в діяльності підприємства. За наслідками таких записів підприємство отримує нульовий баланс. Хоча підприємство існує до моменту виключення з Єдиного державного реєстру, однак відобразити в бухгалтерському обліку вже нічого.

В аудиті існують чотири стадії процедури банкрутства: досудова санація, оголошення справи про банкрутство, план санації та припинення справи про банкрутство. При першій стадії "досудової санації" аудитор, з метою попередження стану, проводить оцінку фінансового стану боржника. Згодом аудитор проводить інвентаризацію та оцінку стану майна боржника. При припиненні справи про банкрутство має податися інформація про платоспроможність боржника. Останнім етапом аудиторської перевірки є узагальнення результатів аудиту

В Україні є велика кількість досить точних моделей передбачення банкрутства підприємства, серед яких модель Терещенка і модель Матвійчука. Останнім часом, з розвитком інформаційних технологій, набуває популярності модель прогнозування банкрутства шляхом використання нейронних мереж. Що

стосується порівняння даних моделей на прикладі ТОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат», то можна сказати, що незважаючи на те, що на підприємстві відбуваються позитивні зміни у фінансовому плані, цих змін недостатньо, щоб підприємство вийшло з довготривалої фінансової кризи.

Найголовнішим завданням аудиту підприємства-боржника є одержання інформації про визначення можливих шляхів виводу активів з під контролю підприємства, відстежити використані схеми та прийняти найбільш раціональні заходи для повернення активів, тим самим забезпечивши достовірність підтвердження даних ліквідаційних і проміжних балансів. Аудит фінансової звітності підприємства, що ліквідується, має здійснюватись не тільки відповідно до загальноприйнятих норм, стандартів і положень аудиту, а й з врахуванням галузевих особливостей, сфер діяльності підприємства та його форми власності. При проведенні аудиту має бути задіяна вся специфічна інформаційно-економіко-правова база з урахуванням усіх зацікавлених сторін процесу ліквідації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз. *Фінанси України*. 2009. № 5. С - 3–20.
2. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. Москва: Институт новой экономики, 2008. 1472 с.
3. Бунятян М. А. Экономические кризисы. Опыт морфологии и теории периодических экономических кризисов и теории конъюнктуры. Москва: 1915. 303 с.
4. Воронина, Л. А., Москвичева Э. В. Понятие бухгалтерских оценок и их развитие. *Международный бухгалтерский учет*. 2006. № 12. С. 22-26.
5. Воронкова В. Г. Соціально-економічне прогнозування: навч. посіб. / Київ: Професіонал, 2004. 283 с.
6. Глушук О.М. Економічні та правові аспекти неплатоспроможності. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Житомир. 2011. Вип. 1. С.107.
7. Господарський Кодекс України. Закон України від 16.01.2003 р. №436-IV. Дата оновлення: 10.11.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15> (дата звернення: 16.12.2018 р.)
8. Гринин Л. Е., Коротаев А. В. Глобальный кризис в ретроспективе: от Ликурга до Алана Гринспена: монографія / за ред. С.Ю. Малкова. Москва: УРСС, 2012. 336 с.
9. Грищенко В. О., Кизим М. О., Іванов Ю. Б. Програма загальнодержавних антикризових заходів. Харків: ІНЖЕК. 2009. 36 с
10. Даль В.И. Толковый словарь живого великого русского языка: в 4 т. / Т. 4. Москва, 2002. 544 с
11. Дерій, В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат і доходів підприємства. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Житомир. 2010. Вип. 2. С.107.
12. Долгин, С. В. Оценка активов предприятия в условиях банкротства. *Финансы*. 2005. № 6. С. 72-74.

- 13.Зайцева В. Несостоятельность и банкротство в современном российском праве. *Право и экономика*. 1999. № 5.
- 14.Зеліско І.М. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. Київ, 2016. С. 8-20
- 15.Золотухін О. В. Бухгалтерський облік у разі ліквідації юридичних осіб за самостійним рішенням. *Вісник податкової служби України*, 2009. № 37–38 (562). С. 19.
- 16.Золотухін О. В., Тимощук С. В. Інвентаризація: оформлення наслідків. *Вісник податкової служби України*. 2017. №44 (948) URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006405-inventarizatsiya-oformlennya-naslidkiv> (дата звернення 16.12.2018).
- 17.Інструкція щодо інвентаризації активів і зобов'язань: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.10. 2014 р. №879 (у ред. наказу від 18.11.2016 № 1365/26142. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 16.12.2018).
- 18.Карелина С.А. Механизм правового регулирования отношений несостоятельности. Москва: Волтерс Клувер, 2009. 290 с.
- 19.Кірейцев Г.Г. Регулювання розвитку бухгалтерського обліку в сільському господарстві України: матеріали міжнар. наук-практ. конф., присвяч. ювілею каф. бух. обліку Поділ. держ. аграр.-техн. ун-ту. (Кам'янець-Подільський, 24-25 вер. 2009 р.). Кам'янець-Подільський, 2009. 32 с.
- 20.Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.71 р. № 332-VIII . Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 16.12.2018).
- 21.Котляров В. М. Анатомия кризисов. Москва: Наука, 1999. 243 с
- 22.Кравцова О. М. Оцінка активів та зобов'язань підприємства при банкрутстві. *Економіка і регіон*. Донецьк, 2012. № 5. С. 128-132
- 23.Левкоев Ф. С. Промышленно-торговые кризисы. Санкт-Петербург: Изд. журн. «Коммерческий деятель», 1911. – 35 с.

24. Матвійчук А.В. Нечіткі, нейромережеві та дискримінантні моделі діагностування можливості банкрутства підприємств. *Нейронечіткі технології моделювання в економіці*. Київ, 2013. № 2. С. 71–118.
25. Мизес Л. Экономический кризис и его причины. URL: <http://liberty-belarus.info/o-kapitalizme/ekonomicheskaya-teoriya/item/264-lyudvig-fon-mizes-ekonomicheskij-krizis-i-ego-prichiny> (дата звернення 16.12.2018).
26. Мировой финансовый кризис и экономическая безопасность России: анализ, проблемы и перспективы: монография / В. С. Аксенов и др. М.: Экономика, 2010. 205 с.
27. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 років. Частина II; пер. з англ. Ольховікова О.Л., Шульман М.К. Київ: Фенікс. 2016. – 533 с.
28. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. / Київ: ВД Академія, 2009. 640 с
29. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / за ред. Ф.Ф.Бутинця. Житомир: Рута, 2007. 704 с.
30. Мухачев И.Ю., Пахаруков А.А. Понятия несостоятельности и банкротства *Вестник Иркутской государственной экономической академии*, 1999. №3. С. 93-95.
31. Новий тлумачний словник української мови в 4-х тт. / упоряд. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ: Аконіт, 2000.
32. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. 4-е изд. Москва: ООО «ИТИ ТЕХНОЛОГИИ», 2003. 944 с
33. Опришко О.Є. Аудит процесів банкрутства та ліквідації підприємства. *Інноваційні погляди у майбутнє '2018: матеріали міжнар. наук-практ. онлайн-конф. Sworld (30-31 січня 2018 р.)* URL: <https://sworld.education/konferua8-118/42.pdf> (дата звернення 16.12.2018).
34. Петренко С. М. Оцінка надійності системи бухгалтерського обліку як складова інформаційного забезпечення внутрішнього контролю. *Збірник*

наукових праць Черкаського державного технологічного університету.
2011. Вип. 28(1). С. 18-21.

- 35.Петренко С. М. Особливості формування інформаційного забезпечення процесу внутрішнього аудиту. *Торгівля і ринок України: Темат. зб. наук. пр. з проблем торгівлі і громадського харчування.* Донецьк: ДонДУЕТ, 2004. Вип. 16, т. 3. С. 62–69
- 36.Пилипів Н.І. Облік і контроль затрат на газотранспортних підприємствах: моногр. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. 364 с.
- 37.Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI . *Відомості Верховної Ради України.* 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст.112. (у ред. Закону від 25.11.2018) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 16.12.2018).
- 38.Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення 16.12.2018).
- 39.Про банки і банківську діяльність. Закон України №2121-III від 7.12.2000 р. (у ред. Закону від 01.10.2018) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 16.12.2018).
- 40.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України №996-XIV від 16.07.1999р. (у ред. Закону від 16.11.2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 16.12.2018).
- 41.Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України №2343-XII від 14.05.1992 р. (у ред. Закону від 04.04.2018) URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> (дата звернення 16.12.2018).
- 42.Про господарські товариства. Закон України №1576- XII від 19.09.1991 р. (у ред. Закону від 17.06.2018). URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення 16.12.2018).
- 43.Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. Закон України №755-IV від 15.05.2003 р. (у ред.

- Закону від 10.11.2018). URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення 16.12.2018).
44. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку. Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246 (у ред. Наказу від 01.01.2015). URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення 16.12.2018).
45. Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів Наказ міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1588 (у ред. Наказу від 27.07.2018). URL <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi/53840.html> (дата звернення 16.12.2018).
46. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні. Закон України від 26.01.1993 № 5463-VI (у ред. Закону від 27.01.2018 № 2939-XII). URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (дата звернення 16.12.2018).
47. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні від 12.07.2001 р. Закон України № 2658-III (у ред. Закону від 16.01.2016). URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення 16.12.2018).
48. Про порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.96 р. № 116. (у ред. Порядку від 16.12.2011). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF> (дата звернення 16.12.2018).
49. Про Порядок подання фінансової звітності: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. №419. (у ред. Порядку від 14.07.2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF> (дата звернення 16.12.2018).
50. Проноза П. Систематизація визначення поняття "Фінансова криза" та класифікація її видів. *Світ фінансів*. 2014. №1. С. 27-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2014_1_5. (дата звернення 16.12.2018).

51. Пшенична А. Ж., Артюх О.В. Проблемні питання аудиту підприємств, що ліквідуються. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2002. № 3. С. 103-105.
52. Пятенко С. В., Сапрыкина Т. Ю. Россия: уроки кризиса. Как жить дальше?: Монография. Санкт-Петербург: Питер, 2011. 320 с.
53. Рудый К. В. Финансовые кризисы: теория, история, политика. – Москва: Новое знание, 2003. 399 с.
54. Сандакова В.С. Аудит процесів ліквідації та банкрутства підприємства *Економіка - Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. - С. 12-18
55. Словарь современного русского литературного языка. Гл. ред.. Горбачевич К.С. 2-е изд., перераб. и доп. Москва, 1991. Т.1. С. 330.
56. Словник іншомовних слів. Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.
57. Современный экономический словарь Глоссарий.ру. URL: www.glossary.ru (дата звернення 16.12.2018).
58. Сук Л.К., Сук П.П. Організація бухгалтерського обліку: підручник. Київ: Каравела. 2009. 624 с
59. Телюкина М. Соотношение понятий “несостоятельность” и “банкротство” в дореволюционном и современном праве *Юрист*. 1997. № 12.
60. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2009. 412 с.
61. Тигер С., М. Майер, Р. Водак, Е. Ве-тер. Методы анализа текста и дискурса: Пер. с англ. Харьков: Гуманитарный центр, 2009. 356 с.
62. Тимошук О.Л., Дорундяк К.М. Оцінювання ймовірності банкрутства підприємств за допомогою дискримінантного аналізу та нейронних мереж. 2018. С.22-34
63. Финансово-кредитный энциклопедический словарь. Под общ. ред. Грязновой А.Г. Москва, 2002. 1168 с.

- 64.Цивільний Кодекс України: Закон України №435-IV від 16.01.2003 р.(зі змінами від 04.11.2018). URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 16.12.2018).
- 65.Шалак В. И. Контент-анализ. Приложение в области политологии, психологи, социологии, культурологии, экономики, рекламы. Москва: Омега-Л, 2009. 272 с.
- 66.Flooten D. van. Crisis – What?. URL www.dicuore.nl/cmsv2/download.php (дата звернення 16.12.2018).
- 67.Gross Karen. Failure and forgiveness: rebalancing the bankruptcy system. – New Hawen, London, 1997. – 302 p.
- 68.Kindleberger Ch., M. Panics and crashes: a history of financial crises. – John Wiley & Sons, New York, 1978
- 69.Minsky H. P. Financial stability revisited: the economics of disaster in board of governors of the Federal Reserve System, reappraisal of the Federal Reserve discount mechanism. 1972. Vol. 3/ Washington D.C. P.95–136.
- 70.Mishkin F. S., White E.N. U.S. Stock market crashes and their aftermath: implications for monetary policy. NBER working paper. 2002 № 8952.

ДОДАТКИ

Додаток А

Програма аудиту ліквідаційного процесу Тов «Кам'янець-Подільський птахокомбінат»

Передбачувальні дії	Відмітка про виконання	Підпис і дата
1. Ознайомитись з протоколом зборів засновників з рішенням про ліквідацію. Звернути увагу на такі основні моменти: - порядок і строки проведення ліквідації; - склад і компетенцію ліквідаційної комісії		
2. Перевірка внесення записів про припинення діяльності підприємства до Єдиного державного реєстру . Чи подані такі документи: нотаріально засвідчену копію рішення засновників щодо припинення діяльності підприємства; копію квитанції або платіжного доручення з відміткою банку про внесення плати за публікацію у спеціалізованому засобі масової інформації повідомлення про ліквідацію підприємства		
3. Перевірка факту публікації у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації оголошення про ліквідацію підприємства та про порядок і строки задоволення претензій кредиторів.		
4. Одержати фінансову звітність підприємства за 2017-2018 рр.: - Баланс (ф. №1) – - Звіт про фінансові результати (ф. №2); - Звіт про рух грошових коштів (ф. №3); - Звіт про власний капітал (ф. №4); - Примітки до фінансової звітності (ф. №5)		
5. Загальний огляд фінансової звітності підприємства		
6. Перевірка правильності складання фінансової звітності відповідно до НП(С)БО		
7. Звірити вхідні і вихідні залишки балансу з Головною книгою		
8. Перевірка первинних документів: наявність у документах обов'язкових реквізитів: наявність затвердженого переліку осіб, які мають право підпису документів, правильність внесення виправлень у документах, наявність підчисток та помарок, правильність записів документа в облікових регістрах		
9. Вивчення операцій з виправлення помилок минулого року, які найшли своє відображення у Примітках до фінансової звітності за ф. №5		

10. Перевірка правильності відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку; дотримання законності по відображених в документах господарських операціях; правильність рознесення і арифметичних розрахунків		
11. Перевірка факту проведення інвентаризації матеріальних цінностей та розрахунків відповідно до п.12 Порядку N 419 та п.3 Інструкції N 69 на початок ліквідаційного процесу. Перевірка відображення результатів інвентаризації у бухгалтерському обліку		
12 Аудит проміжного ліквідаційного балансу у формі річного звіту		
13. Аудит проведеної підприємством роботи щодо стягнення та погашення заборгованості		
14. Аудит процесу звільнення працівників підприємства зі здійсненням усіх належних виплат і компенсацій та з відповідним записом до трудової книжки		
15. Перевірка факту закриття рахунків в банках (поточних та кредитних)		
16. Перевірка порядку зняття підприємства як платника податків з обліку в органах ДПС		
17. Перевірка факту передання документації підприємства до архіву		
18. Підготовка аудиторського висновку, в якому відмітити: адекватність інформації і дотримання вимог чинного законодавства щодо ліквідаційного балансу та організації ліквідаційного процесу		

Додаток Б

**ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТОВ «КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ
ПТАХОКОМБІНАТ» ЗА 2015-1 ПІВРІЧЧЯ 2018 РР.**

1. Бухгалтерський баланс

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р. (1 півріччя)
Актив				
I. Необоротні активи				
Незавершені капітальні інвестиції				
Основні засоби:	451	346,8	335,7	330,1
первісна вартість	1193	1116,3	1116,3	1116,3
знос	742,3	769,5	780,6	786,2
Довгострокові біологічні активи				
Довгострокові фінансові інвестиції				
Інші необоротні активи	39,7	4,5	4,5	4,5
Усього за розділом I	490,7	351,3	340,2	334,6
II. Оборотні активи				
Запаси:	306,9	161,9	205	211,3
у тому числі готова продукція	59,2	27,8	24,1	31,1
Поточні біологічні активи				
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	109,6	49,5		
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	240,1	313,4	373,1	394,6
у тому числі з податку на прибуток				
Інша поточна дебіторська заборгованість	10375	10358	10357,6	10357,4
Поточні фінансові інвестиції				
Гроші та їх еквіваленти	39,3	48,5	64,6	39,1
Витрати майбутніх періодів				
Інші оборотні активи				
Усього за розділом II	11070,9	10931,3	11000,1	1002,4

III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття				
Баланс	11561,6	11282,6	11340,3	11337
Пасив				
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	5848,3	6560,1	6560,1	6560,1
Додатковий капітал				
Резервний капітал				
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-16685,2	-18674,8	-19459,2	-20407
Неоплачений капітал				
Усього за розділом I	-10836,9	-12114,7	-12899,1	-13846,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			9786	9786
III. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	5065,7	5065,7	5065,7	
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями				
товари, роботи, послуги	17306,3	18311,2	19155,5	4657,5
розрахунками з бюджетом	11,4	20,4	18,2	740,4
у тому числі з податку на прибуток				
розрахунками зі страхування	15,1			
розрахунками з оплати праці				
Доходи майбутніх періодів				
Інші поточні зобов'язання				
Усього за розділом III	22398,5	23397,3	24239,4	5397,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
Баланс	11561,6	11282,6	11340,3	11337,0

2. Фінансові результати

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	4200,3	3321,2	4146	1495,2
Інші операційні доходи				
Інші доходи				
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	4200,3	3321,2	4146	1495,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	4332,5	3824,5	4630,1	1780,7
Інші операційні витрати	536	281,1	837,3	224,6
Інші витрати				
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	4868,5	4105,6	5467,4	2005,3
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	-668,2	-784,4	-1321,4	-510,1
Податок на прибуток				
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	-668,2	-784,4	-1321,4	-510,1